

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gašper Nastran

**Podatki družboslovnih anket kot subjektivni kazalniki razvitosti: sreča in zadovoljstvo z
življenjem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Gašper Nastran

Mentor: izr. prof. dr. Mitja Hafner-Fink

**Podatki družboslovnih anket kot subjektivni kazalniki razvitosti: sreča in zadovoljstvo z
življenjem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Podatki družboslovnih anket kot subjektivni kazalniki razvitosti: sreča in zadovoljstvo z življenjem

Živimo v post-materialističnem obdobju, kjer cilj našega življenja ni več zgolj zadovoljevanje osnovnih potreb, pač pa predvsem osebna rast in samoizpolnitev. Sreča in zadovoljstvo z življenjem sta pojma, ki zadevata slehernega izmed nas. Objektivni kazalniki že dolgo niso več edino merilo, ki definira kakovost našega življenja, katerega pomembna indikatorja sta subjektivna kazalnika; sreča in zadovoljstvo z življenjem. Vse bolj se namreč kaže, da je le-to področje veliko bolj kompleksno in je mešanica objektivnih in subjektivnih faktorjev.

V diplomski nalogi sem skozi literaturo raziskal dejavnike, ki vplivajo na srečo in zadovoljstvo na osebni ravni ter na ravni države. Zanimalo me je predvsem, kako se kaže korelacija med objektivnimi in subjektivnimi kazalniki na makro ravni – na ravni države in v primerjavi med državami v različnih časovnih točkah, kjer sem se dotaknil tudi vpliva nedavne ekonomske krize na kakovost življenja. Analize sem izvajal na sekundarnih podatkih družboslovnih raziskav. Ugotovljena je bila močna korelacija med subjektivnimi in objektivnimi kazalniki razvitosti, ki skupaj tvorijo koncept kakovosti življenja. V zaključku sem podal še smernice in izhodišča za nadaljnje raziskave na tem področju.

Gljučne besede: sreča, zadovoljstvo z življenjem, kakovost življenja, subjektivni kazalniki razvitosti, objektivni kazalniki razvitosti.

Social Survey Data as subjective indicators for social development: happiness and life satisfaction

We live in a post-materialist world, where our main goal in life is no longer to solely satisfy primary needs, but mainly to attain personal development and self-realisation. Happiness and life satisfaction have become important aspects of our lives that affect us all. For a long time now, objective indicators have not been the only criteria defining the quality of our lives as the issue is much more complex and requires the consideration of objective and subjective factors, such as happiness and life satisfaction.

In my thesis, I looked into the factors that influence happiness and life satisfaction at a personal level and at a state level. I was interested in the correlation between objective and subjective indicators at a macro level – at a state level and in comparison of different states in various time frames. In my research, I included the factor of recent economic crisis and its effects on the quality of life. The analyses were based on the secondary data of social sciences research. I came across a strong correlation between objective and subjective indicators of development that together form the concept of quality of life. In my conclusion I provided some guidelines and the basis for further research in this field.

Keywords: happiness, life satisfaction, quality of life, subjective indicators of development, objective indicators of development.

Kazalo vsebine

1	Uvod.....	6
2	Kakovost življenja	8
2.1	Kazalniki kakovosti življenja.....	9
2.2	Zgodovina	10
2.2.1	Ameriški model.....	12
2.2.2	Skandinavski model	12
3	Sreča in zadovoljstvo z življenjem	13
3.1	Sreča	13
3.2	Zadovoljstvo z življenjem.....	15
4	Dejavniki, ki vplivajo na srečo in zadovoljstvo z življenjem	15
4.1	Dejavniki sreče in zadovoljstva z življenjem na osebni ravni	15
4.2	Dejavniki sreče in zadovoljstva z življenjem na ravni držav	17
4.3	Pomen dohodka za srečo in zadovoljstvo z življenjem.....	18
5	Empirični preizkus na podatkih ESS.....	21
5.1	Hipotezi.....	22
5.2	Sreča in zadovoljstvo v podatkih ESS.....	22
5.3	Analiza – preverjanje hipotez	29
5.4	Povzetek rezultatov analiz.....	37
5.4.1	Preverjanje hipoteze H1	37
5.4.2	Preverjanje hipoteze H2	38
6	Sklep	39
7	Literatura.....	41
Priloge	44	
Priloga A:	Prikaz aritmetičnih sredin po letih	44
Priloga B:	Skupna aritmetična sredina po državah.....	46
Priloga C:	Pearsonov koeficient korelacije	47
Priloga Č:	Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2010	48
Priloga D:	Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2014	48
Priloga E:	Skupna aritmetična sredina BDP na prebivalca.....	49

Kazalo tabel

Tabela 5.1: Opisna statistika za spremenljivko zadovoljstvo z življenjem (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah).....	23
Tabela 5.2: Opisna statistika za spremenljivko sreča (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah).....	24
Tabela 5.3: Aritmetična sredina glede na ESS krog.....	27
Tabela 5.4: Prikaz sreče in zadovoljstva z življenjem v Sloveniji v primerjavi z gibanjem BDP	28
Tabela 5.5: Aritmetična sredina izbranih spremenljivk za vseh 7 ESS krogov.....	31
Tabela 5.6: Pearsonov koeficient korelacije.....	32
Tabela 5.7: Linearna regresija	33
Tabela A.1: Prikaz aritmetičnih sredin po letih (vključene vse države).....	44
Tabela B.2: Skupna aritmetična sredina po državah, vključenih vseh 7 ESS krogov	46
Tabela C.3: Pearsonov koeficient korelacije	47
Tabela E.4: Skupna aritmetična sredina BDP na prebivalca (ameriški dolar) izbranih 16-ih držav. Izračunano povprečje let, ko se je izvajala raziskava ESS.....	49

Kazalo grafov

Graf 5.1: Gledano v celoti, kako ste zadovoljni s svojim življenjem? Prikaz po odstotkih (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah).....	24
Graf 5.2: Kako srečni ste? Prikaz po odstotkih (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah)	25
Graf 5.3: Aritmetična sredina po državah za vseh sedem krogov (2002-2014), urejeno padajoče po zadovoljstvu z življenjem.....	26
Graf 5.4: Aritmetična sredina po krogih izvajanja raziskave	27
Graf 5.5: Gibanje sreče in zadovoljstva z življenjem v Sloveniji skozi čas	28
Graf 5.6: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in zadovoljstva z življenjem za leto 2010 (5. krog raziskave ESS)	35
Graf 5.7: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in zadovoljstva z življenjem za leto 2014 (7. krog raziskave ESS)	36
Graf Č.1: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2010 (5. krog raziskave ESS)	48
Graf D.2: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2014 (7. krog raziskave ESS)	48

1 Uvod

Cilj diplomske naloge je natančneje proučiti, kako se kaže povezava med srečo in zadovoljstvom z življenjem (subjektivni kazalniki) na eni strani, in objektivnimi kazalniki razvitosti na drugi. Poudarek bo na subjektivnih kazalnikih, ki jih bom tudi podrobneje predstavil. Namen diplomske naloge je raziskati dejavnike, ki vplivajo na srečo in zadovoljstvo ljudi z življenjem na ravni države, torej na makro ravni, ter nato narediti primerjavo med državami. Raziskovalni problem je relevanten, ker se vse bolj kaže, da kljub vse lažji dostopnosti materialnih dobrin sodobni način življenja s seboj prinaša mnogo pasti in so v svetu vse bolj razširjeni depresija, stres ter posledično vse večja uporaba zdravil. Diener (2000, 34) aktualnost področja vidi v subjektivni definiciji kakovosti življenja, saj je ta demokratična in vsakemu posamezniku dodeljuje pravico, da sam oceni kakovost svojega življenja. To je pristop definicije dobrega življenja, ki mu rečemo subjektivno zadovoljstvo z življenjem.

V naslovu diplomske naloge so omenjeni pojmi, ki se nam zdijo tako samoumevni, vsakdanji, da niti ne potrebujejo razlage in širše obravnave. Pa je temu res tako? Beseda »razvitost« nam v misli najprej priključuje pojme kot so: ekonomska razvitost, gospodarska moč, sodobna tehnologija – torej, predvsem objektivne kazalnike razvitosti; zanemarimo pa človeške (subjektivne) kazalnike. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je razvitost definirana takole:

»razvítost –i ž (i) lastnost, značilnost razvitega: razvitost industrije, šolstva; stopnja razvitosti; razvitost in zaostalost/gospodarska, kulturna razvitost/duševna, telesna umska razvitost« (SSKJ). Alkire (2002, 181) človekov, s tem pa tudi družbeni razvoj, vidi mnogo širše kot le z materialnega, ekonomskega vidika, saj ga vidi kot človekov »razcvet« na področju javne, zasebne, ekonomske, družbene, politične in duhovne sfere. V diplomski nalogi se bom osredotočil predvsem na subjektivne kazalce razvitosti, ki so bili zlasti v preteklosti pogosto zapostavljeni in izpuščeni iz analiz. Že iz samega izraza »subjektivne« lahko sklepamo, da je ta vidik težje merljiv in zato v ljudeh hitreje vzbudi dvom v relevantnost tovrstnih raziskav.

Ljudje že tisočletja iščemo načine, da bomo v življenju čim bolj srečni in zadovoljni, kar je cilj slehernega posameznika. Navkljub temu se filozofi še danes sprašujejo, kaj nas v življenju najbolj osrečuje in zadovoljuje. Dejstvo je le, da ni nekega univerzalnega recepta, ki bi nam jamčil, da bomo v življenju to tudi dosegli. Razlog za to je, da ima vsak posameznik drugačen pogled na življenje in svoje merilo kaj v življenju ga osrečuje.

V diplomski nalogi bom na podlagi prebrane literature in analize podatkov poskušal odgovoriti na naslednja **raziskovalna vprašanja**:

- Na kakšen način se kaže povezava med ekonomsko razvitostjo države ter srečo in zadovoljstvom z življenjem – na ravni države in v primerjavi med državami?
- Kateri so dejavniki, ki imajo največji vpliv na srečo in zadovoljstvo z življenjem?
- Kako se je raven sreče in zadovoljstva z življenjem spreminjala skozi čas?

Ljudje srečo omenjajo kot eno najpomembnejših vrednot. V zvezi s srečo pa obstaja tudi ogromno pregovorov, ki se prenašajo iz generacije v generacijo. Pogosto slišimo stavek, da se z denarjem sicer da kupiti marsikaj, ne da pa se z njim kupiti sreče. Danes pravimo, da živimo v post-materialističnem, oziroma postmodernem obdobju, kjer kakovost našega življenja (vsaj v razvitem svetu) ni več pogojena z zadovoljevanjem materialnih potreb, pač pa so pomembnejše subjektivne potrebe, ki nas osrečujejo in osmišljajo naše življenje. Glavni družbeni cilj ni več gospodarska rast, pač pa kakovost življenja. Zaradi tega bom v svojem delu razvitost gledal skozi pogoje zagotavljanja kakovosti življenja. Diener in Suh (1997, 189) menita, da je merjenje družbenih indikatorjev in subjektivne kakovosti življenja nujno potrebno za vrednotenje družbe.

Ko rečemo, da je kakovost življenja v državi slaba, imamo v mislih slabe osnovne pogoje za življenje, kot so: pomanjkanje hrane in vode, slaba zdravstvena oskrba, slabo šolstvo (Veenhoven 1997, 30). Omenjeno pomanjkanje se ponavadi odraža tudi na individualni ravni, saj si težko predstavljamo, da bi bila v takih pogojih večina ljudi srečna ter zadovoljna, čeprav kot bomo videli v nadaljevanju, na individualni ravni na srečo in zadovoljstvo vpliva mnogo faktorjev. Predvsem je pomembno, kako posameznik dane pogoje izkoristi za dosego čim večje kakovosti življenja.

Kakovost življenja je zato po mnenju Veenhovena (1997, 30) sestavljena iz dveh komponent: »1) prisotnost pogojev, ki so potrebni za dobro življenje in 2) živeti dobro življenje kot tako«. Za zagotavljanje pogojev za dobro življenje je v veliki meri odgovorna država, kar je ponavadi odvisno od razvitosti države (visoko razvite države zagotavljajo boljše pogoje za življenje). Posameznik s svojimi subjektivnimi zaznavami presoja o tem, kako so ti pogoji uresničeni. Kakovost življenja torej kažejo objektivni kazalniki razvitosti (razvitost države) ter subjektivni kazalniki. Zato bom v diplomski nalogi v analitičnem delu obravnaval oba vidika in iskal povezave med njima.

2 Kakovost življenja

Še preden se posvetim sreči in zadovoljstvu z življenjem, je potrebno predstaviti koncept kakovosti življenja, katerega pomembna pokazatelj sta torej prav sreča in zadovoljstvo z življenjem. Veenhoven (1997, 29) pravi, da raziskave, ki proučujejo kakovost življenja, poizkušajo opredeliti, kaj kakovostno življenje sploh je in kako se v realnosti standardi, ki določajo kakovostno življenje, izpolnjujejo.

Allardt (1973, 3–5) je v svoji študiji navedel, da je kakovost življenja posameznika sestavljena iz treh komponent »imeti, ljubiti in biti«, ki sestavljajo osebno srečo, zadovoljstvo in blaginjo posameznika. »Imeti« zajema materialni/finančni/ekonomski aspekt življenja, ki ga sestavljajo: izobrazba, dohodek, bivanjski pogoji, ekonomska enakost in pravičnost. Komponenta »ljubiti« se nanaša na socialno omrežje in odnose, na socialno oporo, možnost svobodne izbire socialnih stikov. Tretja komponenta »biti« se nanaša na občutek pripadnosti družbi, samozavedanja svoje vloge v družbi, udeležbo v delovanju skupnosti. Avtor komponento »imeti« izpostavlja kot osnovo, temelj, ki posamezniku omogoča nadaljnjo rast in aktualizacijo drugih komponent in vrednot, pri čemer se sklicuje na model Maslowe hierarhije potreb. Allardt opozarja, da se velikokrat pojavlja predpostavka, da izboljšanje materialnih pogojev bolj kot ne avtomatično vodi v izboljšave življenja tudi na drugih področjih. Tako se raziskave pogosto osredotočajo zgolj na materialne faktorje, zapostavljajo pa ostale.

Uhan (2004, 208) je prišel do spoznanja, da ima v ekonomsko manj razvitih državah komponenta »imeti« največji vpliv na zadovoljstvo ljudi, komponenti »ljubiti« in »biti« pa sta najpomembnejši v bolj razvitih državah.

Iz tega lahko sklepam, da ljudje najprej potrebujemo osnovne materialne dobrine, s katerimi lahko uresničimo svoje eksistencialne potrebe, ko enkrat to dosežemo, pa so pomembni faktorji kot so vrednote, socialni stiki, socialna opora, občutek pripadnosti, težnja po samoizpolnitvi. Allardtov koncept (1973) je tako sestavljen iz objektivnih kazalnikov, kakor tudi iz subjektivnih, ki se dopolnjujejo in zaobjamejo celotno področje kakovosti življenja posameznika. Poleg kakovosti življenja poznamo še mnoge druge podobne koncepte, na primer indeks življenjske ravni, kazalnike temeljnih človekovih potreb ali pa kazalce življenjske ravni. Vsi ti koncepti so se razvili za namen proučevanja človekove blaginje.

2.1 Kazalniki kakovosti življenja

Rus in Toš (2005, 17) sta kazalnike, s katerimi merimo kakovost življenja, razvrstila v tri kategorije:

- a) *taki, ki merijo povsem objektivna dejstva, kot je npr. dolžina našega življenja (longevita), delež umrlih novorojenčkov ali BDP na prebivalca,*
- b) *taki, ki zadovoljujejo naše biološke, socialne in psihološke potrebe in jih imenujemo satisfaktorji,*
- c) *taki, ki merijo stopnjo zadovoljenosti naših potreb in jih v primerjavi s satisfaktorji označujemo s satisfakcijami.*

Kategoriji a) in b) sta inštrumenta, ki tvorita objektivne kazalnike razvoja, kategorija c) pa subjektivne kazalnike. Kakovost življenja najbolje celovito obravnavamo, če upoštevamo vse tri kategorije.

Sicer pa Rus in Toš (2005, 17–18) pravita, da tradicionalni teoretiki in manj obveščena javnost zagovarjajo, da so za merjenje kakovosti življenja prebivalstva kot celote ali pa za merjenje kakovosti življenja pri posameznih socio-demografskih skupinah najzanesljivejši in najboljši »trdi«, objektivni kazalniki, ki so omenjeni pod a), najmanj pa tisti, ki jih uvrščamo pod c), kamor spadata tudi sreča in zadovoljstvo z življenjem. Ravno nasprotno pa strokovnjaki v preprostem kazalcu subjektivne ocene zadovoljstva z lastnim življenjem, vidijo ustrezen inštrument, s katerim dobimo kakovostne podatke. »Raziskave o kakovosti življenja so pokazale, da je splošno zadovoljstvo z življenjem... precej manj odvisno od objektivnih zunanjih dejavnikov kot pa od notranjih in subjektivnih dejavnikov« (Kaase in Newton v Rus in Toš 2005, 18). Sam menim, da ne moremo reči, da so eni dejavniki pomembnejši od drugih, pač pa se dopolnjujejo in nam pokažejo celo sliko. Ravno zaradi tega je kakovost življenja tako kompleksen raziskovalni problem.

Na žalost tudi svetovne vlade in svetovni voditelji pogosto pozabljajo na subjektivne vidike kakovosti življenja prebivalstva. Tako svojo (ne)uspešnost praktično povsod po svetu bolj kot ne ocenjujejo zgolj na podlagi rasti/padca bruto domačega proizvoda in stopnjo brezposelnosti. Tovrstno merjenje pa ima mnogo pomanjkljivosti, saj nam na primer ne pove nič o tem, kako je bogastvo v neki državi porazdeljeno med prebivalci. V kolikor bi raziskave, ki merijo subjektivno plat kakovosti življenja v javnosti dobile večjo težo, bi tudi svetovni

voditelji s svojo politiko stremeli k doseganju čim večje sreče in zadovoljstva z življenjem ljudi in bi bilo to merilo (ne)uspešnosti njihovega vladanja.

2.2 Zgodovina

Poglejmo si še, kako se je koncept kakovosti življenja razvijal od samega nastanka. Ideološko korenine koncepta kakovosti življenja segajo v 18. stoletje v obdobje razsvetljenstva, ko je samo človeško življenje dobilo na veljavi, samouresničitev in sreča pa sta postali osrednji vrednoti. V 19. stoletju je veljalo prepričanje, da je najboljša družba tista, ki zagotavlja čim večjo srečo čim širši množici ljudi. V duhu izpeljav socialnih reform v 20. stoletju so se rodile prve zasnove empiričnih študij, ki so raziskovale razvoj države blaginje. Prizadevanja za ustvarjanje boljše družbe so se kazala na področju izboljšanja šolstva (predvsem pismenosti), zdravstva ter odprave lakote. Družboslovne raziskave napredek države blaginje merile z objektivnimi kazalniki razvitosti: višino dohodka, dohodkovno varnost in dohodkovno pravičnostjo, ki je še danes glavna tradicija raziskovanja (Veenhoven, 1997, 29–30). To so bili zametki koncepta kakovosti življenja. Lahko bi rekli, da je koncept pridobival na veljavi vzporedno z razvojem temeljnih pravic in svoboščin ljudi in z vse večjo razvitostjo držav.

Sistematično merjenje sreče in zadovoljstva z življenjem se je začelo kasneje, šele po drugi svetovni vojni, predvsem v šestdesetih letih, ko so raziskovalci začeli uporabljati globalne anketne vprašalnike. Raziskovalne agencije so v študije vključevale veliko ljudi, ki so bili izbrani v reprezentativen vzorec. Tematika je sredi osemdesetih let postala znanstvena disciplina in se je hitro razvijala. Eden od razlogov za to je bil v tem, da so zahodne države dosegle visoko stopnjo potrošnje materialnih dobrin in dobro zdravstvo, kar je ljudem omogočalo, da jim ni bilo več potrebno skrbeti za golo preživetje, pač pa je bil cilj ljudi, da bi bili čim bolj zadovoljni s svojim življenjem. Ljudje smo tako vstopili v post-materialistični svet, kjer skrb za čim bolj kakovostno življenje presega gospodarsko blaginjo (Diener in drugi 2002, 63–64).

Instrumenti zgodnjih raziskav so navadno vsebovali eno samo vprašanje o sreči ali zadovoljstvu ljudi z življenjem. Psihometrične ocene teh preprostih lestvic so pokazale, da imajo določeno stopnjo veljavnosti (Diener in drugi 2002, 64). Največja skrb raziskovalcev je bila, kako zaupati v samooceno anketirancev. Ljudje bi namreč lahko trdili, da so srečni, čeprav tega ne občutijo. Diener in drugi (2002, 64–65) so predlagali merjenje z več različnimi vrstami inštrumentov, kar bi pomenilo sistematično in celostno obravnavo področja, kar je

raziskovalcem omogočalo bolje razumeti, na kakšen način respondenti konstruirajo zadovoljstvo z življenjem. Diener (2000, 40–41) je predstavil idejo, da se oblikuje nacionalni indeks, v katerem bi se srečo in zadovoljstvo z življenjem merilo skozi čas.

Na začetku se je razlika med objektivnimi in subjektivnimi kazalniki razvitosti odražala v merjenju le-teh. Na eni strani je bil glavni poudarek na družbeni blaginji, na drugi pa na individualni blaginji. Z vpeljavo anketnega zbiranja podatkov so objektivni kazalniki postali orodja, s katerimi se merijo življenjski pogoji, s subjektivni kazalniki pa se merijo osebna ocena in vrednotenje teh pogojev, kakor jih občuti vsak posameznik (Novak 1996, 11).

»Z razširitvijo raziskovanja na subjektivne vidike kakovosti življenja je v sociološko raziskovanje stopil tudi pojem sreče, ki je bil najpogosteje razumljen kot ekvivalent splošnega zadovoljstva z življenjem ali subjektivne blaginje« (Bernik 2004, 175). Avtor (Bernik 2004, 177) dodaja še, da poskušajo sodobne raziskave podrobneje osvetliti zlasti povezavo med povečanjem ekonomske blaginje in socialne varnosti ter psihično blaginjo, ki se izraža v občutkih sreče. Vse bolj se torej poudarja prepletanje obeh vidikov, ki sestavljata koncept kakovosti življenja.

Diener (2000, 40) pravi, da v kolikor bi nam uspelo zagotoviti sistematično merjenje zadovoljstva z življenjem, kjer bi v longitudinalnih raziskavah pridobili zanesljive informacije ljudi o pogostosti ter intenziteti doživljanja sreče na podlagi določenih življenjskih situacij in bi te dobljene informacije lahko primerjali po starostnih skupinah, regijah, poklicnih skupinah in dohodku, bi politiki in voditelji korporacij bolj upoštevali zadovoljstvo ljudi in temu primerno sprejemali svoje odločitve. V post-materialističnem svetu bi na ta način lahko določili primerno razmerje med delom, osebnimi odnosi, rekreacijo in duhovnostjo. Za primer dobre raziskave pa navaja evropski Eurobarometer.

V šestdesetih letih dvajsetega stoletja, ko se je merjenje sreče in zadovoljstva začelo bolj sistematično, sta se ločeno, a vendar vzporedno, razvila dva različna modela/pristopa: ameriški model in skandinavski model, ki ju bom na kratko opisal.

2.2.1 Ameriški model

V družbenih vedah so sredi 60. let v Združenih državah Amerike prišli do spoznanja, »da se zgolj s kazalci gospodarskega razvoja, kot so družbeni bruto proizvod in podobni, ne morejo zadovoljivo meriti družbeni razvoj in spremljajoči družbeni procesi« (Novak 1996, 8). Vlada si je prizadevala čim bolj zadovoljevati potrebe skupnosti in posameznikov, zato ji je nacionalna komisija predlagala oblikovanje posebnih merskih instrumentov, s katerimi bi lahko dobili globlji vpogled v gospodarske in družbene tokove. Ti merski instrumenti se sedaj imenujejo »družbeni kazalci« (Novak 1996, 8).

Ameriški pristop je temeljil na psihološki podlagi in se je osredotočal na subjektivno kakovost posameznikov kot končni rezultat procesov. Obravnaval je predvsem področje ekonomske blaginje. Z njim so ugotavljali, kako zadovoljni so ljudje z možnostjo zadovoljevanja temeljnih človekovih potreb.

Ameriške študije so poizkusile pojasniti zadovoljstvo z življenjem različnih socialnih skupin. Raziskovalci so hitro prišli do spoznanja kompleksnosti determinant, pa tudi časovno stabilnost ocen (Hafner Fink in drugi 2011, 38).

2.2.2 Skandinavski model

Praktično vzporedno z začetki raziskovanja življenjske ravni s subjektivnimi kazalniki razvitosti v Združenih državah Amerike, se je v severni Evropi razvil tudi tako imenovani skandinavski model, z začetki na Švedskem.

V skandinavskem modelu so bili jedro opazovanja življenjski pogoji, o katerih je v anketi poročal posameznik. Namesto ekonomskega pristopa, se je pri raziskovanju življenjske ravni uveljavil sociološki pristop. Glede na razpolaganje z viri za zadovoljitev temeljnih človekovih potreb, postane jedro opazovanja v skandinavskem modelu posameznik (Novak 1996, 16).

3 Sreča in zadovoljstvo z življenjem

Čeprav bi morda rekli, da sreča bolj opisuje trenutno stanje posameznika, zadovoljstvo z življenjem pa daljše (življenjsko) obdobje, tuji avtorji redko razlikujejo med pojmom sreča in zadovoljstvo z življenjem. Tako v besedilih nekateri tudi izmenično uporabljajo pojme »happiness«, »subjective well-being«, »life satisfaction«, »welfare«, »quality of life«, zaradi česar je v večini primerov praktično nemogoče doumeti, kaj natanko imajo avtorji v mislih. Na tem mestu se pojavlja vprašanje o pravilnosti in primernosti metanja vseh omenjenih pojmov v en koš. Navsezadnje v družboslovnih anketah ločeno nastopata vprašanje o sreči in vprašanje o zadovoljstvu z življenjem. Ker je doživljanje sreče in zadovoljstva z življenjem vsakega posameznika subjektivno, tudi ni enotne definicije. V nadaljevanju bom pojma predstavil ločeno, saj med njima obstaja določena razlika.

3.1 Sreča

V raziskavah vprašanja o sreči po navadi dovolijo ljudem, da sami definirajo kaj za njih pomeni biti srečen. Ob tem se poraja vprašanje, kako po tem takem sploh lahko primerjamo srečo med ljudmi? Sreča pri ljudeh je lahko primerljiva, saj jo večina pogojuje z istimi vsakodnevnimi skrbmi kot so delo, družinsko življenje, zdravje, ki po navadi vplivajo na počutje ljudi. Sestavni deli sreče so torej pri večini ljudi bolj kot ne enaki, kar daje raziskavam, ki proučujejo srečo, določeno stopnjo kredibilnosti (Easterlin 2001, 466–467).

Že eden izmed največjih starogrških mislecev, Aristotel, se je spraševal o sreči in jo dojemal kot cilj in smoter človeške eksistence. Prišel je do spoznanja, da je odvisna predvsem od nas samih. Musek (2010, 296) pravi, da to pomeni, »da imamo srečo za svoj cilj, vendar tudi, da ni enoznačnih objektivnih kriterijev srečnosti. Osebnostno, subjektivno občutje srečnosti je nujen pogoj sreče v življenju, s tem pa tudi kakovosti življenja«.

Navkljub vsemu Veenhoven (1997, 33–34) srečo definira kot »stopnjo, s katero oseba pozitivno ocenjuje splošno kakovost svojega sedanjega življenja kot celoto. Z drugimi besedami, koliko je osebi všeč svoje življenje«. Pravi, da je sreča stanje duha.

Diener (2000, 36) srečo definira kot pogostost in intenziteto prijetnih čustev. To pomeni, da so najsrečnejši tisti, ki se večino časa počutijo srečne. Pogosto občutenje pozitivnih čustev, četudi ta niso zelo močna, in redko občutenje negativnih, sta pogoja na podlagi katerih ljudje poročajo, da so srečni. Pri raziskavah se je izkazalo, da celo tisti, ki poročajo da so najbolj srečni, le redko doživljajo zelo intenzivna pozitivna čustva. Ljudje, ki ves čas iščejo zelo

močna pozitivna čustva, bodisi v ljubezni bodisi na poslovnem področju, so posledično bolj razočarani, saj je nemogoče ves čas občutiti tako močna čustva, ki bi zadovoljila njihove potrebe. Takšni ljudje v iskanju sreče pogosto menjajo partnerje in službe (Diener 2000, 36).

Socialni psiholog Hadley Cantril (v Easterlin 2001, 466–467) je leta 1965 na to temo izvedel raziskavo v štirinajstih državah, ki se med seboj zelo razlikujejo po kulturi in socio-ekonomskem razvoju. V odprtih vprašanjih jih je spraševal kaj je za njih v življenju pomembno. V vseh državah so na prvo mesto postavili materialni status, predvsem kakovost življenja. Na drugem mestu so izpostavljali srečno družinsko življenje in dobre odnose v njej. Sledilo je osebno zdravje in zdravje sorodnikov, za tem pa še pomembnost imeti dobro službo in razvit osebni karakter (čustveno stabilnost, samodisciplino).

Mnoge teorije o sreči so se razvile še v času Aristotelovih idej. Razdelimo jih lahko v tri skupine: teorije zadovoljitve potreb in ciljev, procesne ali aktivnostne teorije, teorije genetskih in osebnostnih predpostavk. Ideja prve skupine teorij je, da je temelj za srečo na eni strani odsotnost bolečine in na drugi zadovoljitev bioloških ter psiholoških potreb. Teoretiki pristopa zadovoljitve ciljev trdijo, da je posameznik srečen, ko je na poti do izpolnitve ciljev. Povedano z drugimi besedami, sreča je končno željeno stanje, v dosego katerega so usmerjene vse aktivnosti. Drugi teoretiki trdijo, da je sreča močno povezana s stabilno osebnostjo, kjer je zelo pomembna genetska komponenta. Sprejemanje in obdelava pozitivnih ter negativnih informacij je prav tako faktor, ki vpliva na srečo (Diener in drugi 2002, 66–67).

Musek (2010, 287–324) na drugi strani govori o dveh pomembnih tradicijah, ki sta se uveljavili v psihologiji in se med seboj močno prekrivata. Prva je hedonska smer, ki se je razvila pod vplivom Epikurja in pravi, da ljudje stremijo k sreči kot dobremu počutju in uživanju življenja. Najpomembnejša je zadovoljitev bazičnih (fizioloških) potreb. Druga, eudaimonska (telična) smer, se je razvila pod vplivom Aristotela, ki hedonsko življenje označuje za vulgarno. Pravi, da je sreča občutje izpolnjevanja krepostnega življenja, ki sledi notranjemu glasu in presega zgolj egoistično čutnost. Potemtakem, srečo v življenju predstavljajo višji cilji – samoaktualizacija/samoizpolnitev, osebna rast. Ta smer poudarja vlogo izpolnjenosti ciljev, idealov in vrednot.

3.2 Zadovoljstvo z življenjem

Koncept zadovoljstva z življenjem se od koncepta sreče ne razlikuje dosti, saj oba temeljita na subjektivni oceni posameznika, ki ovrednoti svoje življenje po svoji presoji. Diener in drugi (2002, 63) zadovoljstvo z življenjem opisujejo kot osebne kognitivne in afektivne ocene posameznika, ki vključujejo čustvene reakcije na dogodke, prav tako pa kognitivne presoje posameznikovega zadovoljstva in izpolnitve.

Znanstveniki, ki se ukvarjajo z raziskovanjem zadovoljstva z življenjem predpostavljajo, da je osnovna sestavina dobrega življenja v tem, da ima posameznik rad svoje življenje. »V najširšem smislu se povezuje s splošnim blagostanjem posameznikov, pri čemer so vključene vse in ne zgolj materialna dimenzija življenja« (Hafner-Fink in drugi 2011, 38). Pomemben dejavnik, ki vpliva na to, da bo posameznik zadovoljen s svojim življenjem so torej pozitivna izkustva, na podlagi katerih je življenje nagrajeno. To velja ob predpostavki, da so negativna izkustva odsotna, oziroma jih je čim manj.

4 Dejavniki, ki vplivajo na srečo in zadovoljstvo z življenjem

V raziskovanju kakovosti življenja poznamo več pristopov, ki se razlikujejo predvsem glede na pojasnjevanje vlog dejavnikov, ki v največji meri pojasnjujejo srečo in zadovoljstvo z življenjem. Tako poznamo psihološki pristop, kjer naj bi imele največjo vlogo genetske predispozicije. Sociološki pristop poudarja vlogo dohodka, izobrazbe, socialnega statusa, socialnih mrež, zaposlitve. V povezavi z razvojem se v raziskovalno tematiko vključijo tudi ekonomisti, ki jih zanima predvsem primerjalni vidik in pojasnjevanje razmerja med absolutnimi in relativnimi ocenami zadovoljstva (Hafner Fink in drugi 2011, 38). Sam bom dejavnike, ki vplivajo na srečo in zadovoljstvo z življenjem, razdelil na tiste, ki vplivajo na posameznike na osebni ravni, na tiste, ki vplivajo na ravni države, posebej pa bom predstavil vlogo dohodka.

4.1 Dejavniki sreče in zadovoljstva z življenjem na osebni ravni

Na srečo vplivajo tako osebni kot demografski dejavniki. Wilson (1967 v Diener in drugi 2002, 67) srečno osebo opiše z naslednjimi pridevniki »mlad, zdrav, dobro izobražen, dobro plačan, ekstravertiran, optimističen, brezskrben, veren, poročen, samozavesten, visoko inteligen«.

Musek (2010, 292) za glavne dejavnike, ki vplivajo na zadovoljstvo z življenjem navaja naslednje: »genetski, motivacijski, emocionalni, kognitivni, osebni, medosebni in drugi«.

Ob tem kot zelo pomembne dejavnike izpostavlja zdravje, ekstravertnost in nevroticizem. Ekstravertnost pozitivno vpliva na zadovoljstvo z življenjem, nevroticizem pa negativno. Pomemben vpliv imajo prav tako okoliščine, zlasti če so te trajne in močne, se bomo zaradi njih počutili bolje ali slabše, od genetskih dispozicij pa je odvisno, ali bomo na njih gledali bolj optimistično ali pesimistično (Musek 2010, 292–293). Rustig in Larsen (1997 v Diener 2000, 38) sta ugotovila, da se ekstravertirani posamezniki močneje odzovejo na pozitivne kot pa na negativne situacije, nevrotiki pa se močneje odzovejo na negativne situacije.

Optimizem je pričakovanje, da se bodo stvari odvijale pozitivno in se tesno povezuje s pozitivnim čustvovanjem, spodbudno vpliva na naše dosežke, na samo-učinkovitost. Na drugi strani pretiran optimizem tudi ni zaželen, saj smo zaradi prevelikih pričakovanj v nevarnosti, da bomo pogostejše doživeli razočaranja (Musek 2010, 298–299).

Tudi življenjski smisel je dejavnik, ki vpliva na srečo, saj je lahko človek srečen tudi ob pomanjkanju in ponižanju, v kolikor občuti življenjski smisel. Nesrečen pa je lahko navkljub obilju in ugledu, če ob tem občuti življenjsko praznino (Musek 2010, 304).

Bernik (2004, 189–190) je v svoji raziskavi prišel do ugotovitve, da ima največji vpliv na srečo zdravje, na drugem mestu pa ima pomemben vpliv izobrazba. Prav tako je ugotovil, da ima vpliv tudi zakonski stan, saj so poročeni oziroma živeči v stalnem partnerstvu srečnejši kot samski. Dokazal je tudi vpliv starosti; mlajši ljudje naj bi bili srečnejši kot starejši. Tudi Uhan (2004) je tako kot Bernik prišel do ugotovitve, da v ekonomsko razvitejših državah dohodek, v nasprotju z manj razvitimi državami, nima najpomembnejšega vpliva na zadovoljstvo z življenjem, pač pa so to vrednote kot so: prosti čas, družabno življenje, družina in zdravje. Uhan je kot glavne dejavnike, ki vplivajo na zadovoljstvo z življenjem, izpostavil zaposlitveni položaj, dohodek, izobrazbo, zdravstveno stanje, socialno mrežo posameznika. Smrke (2004) je v svoji raziskavi proučeval vpliv (ne)vernosti na srečo. Ugotovil je, da so ateisti srečnejši od teistov, vendar pa tega ne moremo trditi za vse družbe.

Campbell in drugi (1976 v Diener 2000, 37) so v svoji raziskavi ocenili, da komponente kot so dohodek, število prijateljev, versko prepričanje, inteligenca in izobrazba skupaj pojasnijo le 15% variance sreče.

Brickman in Campbell (1971 v Diener 2000, 36) pravita, da ljudje živimo hedonistično življenje. Ugotovila sta, da s povečanjem imetja in dosežkov ljudi, rastejo tudi njihova pričakovanja. Tako se premaknejo na višjo raven občutka sreče, kjer pa se kmalu ustalijo in

jih ne zadovoljuje več ter se tako sčasoma vrnejo na prejšnjo raven. Enako velja za tiste, ki se znajdejo v obratni, negativni situaciji.

4.2 Dejavniki sreče in zadovoljstva z življenjem na ravni držav

Mnogo raziskav je pokazalo, da so ljudje v bolj razvitih (bogatih) državah srečnejši od ljudi, ki živijo v revnejših državah. Eden od razlogov za to lahko tiči v tem (Diener in drugi 1995 v Diener 2000, 39), da ljudje v bogatih državah lažje zadovoljijo osnovne človeške potrebe po hrani, vodi, domu, zdravju ter uživajo več človekovih pravic in svoboščin.

Kot je bilo že predhodno omenjeno, ima pomemben vpliv na zadovoljstvo z življenjem tudi kultura. Diener (2000, 39) pravi, da so ljudem, ki živijo v individualističnih kulturah, bolj pomembna njihova osebna prepričanja, možnost izbire in čustva. Na drugi strani so ljudje v kolektivističnih kulturah pripravljeni žrtvovati svoje želje za podrejanje ciljem skupnosti. Diener in Diener (1995) menita, da v individualističnih družbah ljudje svoje zadovoljstvo z življenjem ocenjujejo glede na to, kako visoka je posameznikova samopodoba, medtem ko v kolektivističnih družbah ocene o tem bazirajo bolj na podlagi mnenja drugih ljudi. Tu se pokaže zanimiv fenomen. Ljudje v individualističnih družbah so bolj srečni, vendar pa je prisotnih več samomorov, ločitev, menjave delovnih mest. To lahko objasnimo s tem, da ljudje v kolektivističnih skupnostih sprejemajo manj drastičnih sprememb, čeprav so nesrečni, z namenom, da izpolnijo svoje poslanstvo in obveze v skupnosti. V času osebnih kriz ti ljudje iz okolice (skupnosti) dobijo večjo socialno oporo in se na ta način lažje opolnomočijo (Diener 2000, 39–40).

Rus in Toš (2005, 28) izpostavljata pomen svobode, samokontrole, oziroma osebne avtonomije kot močan faktor sreče. Ljudje morajo imeti možnost svobodne izbire razpolaganja z lastnimi sredstvi. Tudi kakovost dela avtorja izpostavljata kot izredno pomemben faktor sreče in zadovoljstva z življenjem. »... dejavno soodločanje o delovnem okolju povečuje zadovoljstvo z delom, to pa zadovoljstvo z življenjem na sploh« (Rus in Toš 2005, 31).

Bernik (2004, 178) poudarja, da so določila občutkov sreče v različnih tipih družb različna. V gospodarsko manj razvitih družbah te občutke določa predvsem ekonomska blaginja, v družbah relativnega obilja pa zlasti neekonomska dejstva, kot so enakost med spoloma, človekove pravice in politična svoboda ter dostop do znanja in informacij.

Rus in Toš (2005, 18–19) sta v povezavi z gospodarsko razvitostjo družb, podobno kot Bernik, prišla do ugotovitve: »da so v gospodarsko nerazvitih družbah za višjo kakovost življenja najpomembnejše materialne dobrine (zlasti voda), da sta za kakovost življenja srednje razvitih družb najpomembnejši količina in kakovost izobraževalnih storitev in za kakovost življenja v visoko razvitih družbah zdravstveno stanje in zdravstvene storitve«. Ljudje v bolj razvitih državah imajo večje zahteve v smislu dostopa do čim boljših storitev in višja pričakovanja, kakor ljudje v manj razvitih državah.

Diener (2000, 39) dodaja še, da sta sreča in zadovoljstvo z življenjem pogojena tudi s kulturnim okoljem in s pričakovanji ljudi.

4.3 Pomen dohodka za srečo in zadovoljstvo z življenjem

V poglavjih 4.1 in 4.2 namenoma nisem podrobneje obravnaval vpliva bogastva držav in pomen dohodka na individualni ravni, saj bom v tem poglavju ugotavljal, kakšno vlogo na srečo in zadovoljstvo ljudi ima pomen bogastva države in kako se le-ta odraža na individualni ravni povprečnega državljana. Ali večje bogastvo države avtomatično pomeni tudi bogatejšega povprečnega državljana te države? S tem področjem raziskovanja se največ ukvarja ameriški psiholog in profesor Ed Diener, na katerega se bom v tem poglavju tudi največ opiral.

Ali višji dohodek ustvarja boljšo družbo? Se glasi pomembno vprašanje v družbenih znanostih. Večina modernih družb se zavzema za družbeno blaginjo prebivalcev in za čim višje dohodke. Ljudje v službi preživijo večino svojega časa, vlade pa venomer poudarjajo pomembnost ekonomske rasti. Vprašanje, ali bo ekonomska rast izboljšala zadovoljstvo ljudi z življenjem, je torej teoretično in praktično (Diener in drugi 2013, 267).

Na kaj moramo biti pozorni, ko proučujemo povezavo med dohodkom in zadovoljstvom z življenjem? Povečanje dohodka v določeni državi ne pomeni nujno, da ga občutijo vsa gospodinjstva. Lahko se zgodi, da se bogastvo ne poveča sorazmerno pri vseh prebivalcih, pač pa samo pri eliti, kar pomeni, da se neenakost še poveča. Torej, povišanje dohodka mora zajeti vse prebivalce in se odražati z večjo kupno močjo povprečnega gospodinjstva, kar vodi v večje zadovoljstvo z življenjem (Diener in drugi 2013, 268). Bruto domači proizvod (BDP) države zato ni realni pokazatelj stanja v državi. Raziskovalci v svojih analizah zadovoljstvo z življenjem navadno primerjajo z bruto domačim proizvodom, ki pa ne zajame materialnega stanja posamičnega gospodinjstva. Poleg tega ima BDP še druge pomanjkljivosti, na primer črni trg in sivi trg. Boljši indikator, na osnovi katerega primerjamo države med seboj, je

BDP na prebivalca. Še več o porazdelitvi bogastva v državi in o kupni moči povprečnega gospodinjstva nam pove Ginijev koeficient neenakosti.

Potrebno je upoštevati tudi stopnjo razvitosti neke države. V revnih državah ljudje s povečanjem dohodka lahko zadovoljijo zgolj osnovne življenjske potrebe, npr. hrano in bivalne pogoje, v bogatih državah pa si ljudje s tem privoščijo luksuzne dobrine, kar se ne odraža v večjem zadovoljstvu z življenjem. Na podlagi tega je moč predvidevati, da je povezava med dohodkom in zadovoljstvom z življenjem v revnih državah večja kot v bogatih (Diener in drugi 2013, 268). Tudi Bernik (2004, 179–180) je prišel do podobne ugotovitve, vendar ob tem opozarja, da »razlike v stopnji sreče nikakor ne zrcalijo razlik v ekonomski razvitosti, saj je v ekonomsko visoko razvitih državah zveza med ekonomsko in psihično blaginjo šibkejša kot v ekonomsko manj razvitih«.

Naslednja stvar, na katero moramo biti pozorni pri morebitnem povišanju dohodka v povezavi s srečo in z zadovoljstvom, je možnost, da želje po materialnih dobrinah ljudi rastejo hitreje od dohodka. Tudi v tem primeru se ljudem kljub povišanju dohodka zadovoljstvo z življenjem zmanjša, saj njihove želje po materialnih dobrinah rastejo hitreje od dohodka. Tretja spremenljivka, ki vpliva na razmerje dohodek – zadovoljstvo z življenjem, je optimizem. Navkljub morebitni rasti dohodka ljudje svojo prihodnost vidijo optimistično/pesimistično. Na optimizem vplivajo dejavniki kot so: pričakovanja o prihodku in zaposlitvenih možnostih, politična stabilnost, človekove pravice. (Diener in drugi 2013, 268).

Ali sta sreča in visok dohodek povezana? V raziskavi, ki jo je Easterlin opravil leta 1974, se je izkazalo, da je delež ljudi, ki so zelo srečni, v skupini najpremožnejših dvakrat višji od deleža najrevnejših. Tu se kaže jasna pozitivna korelacija med prihodkom in srečo. Ali je višji prihodek vzrok, da so ljudje bolj srečni? Ali pa imajo srečnejši ljudje večje možnosti, da uspejo? Avtor pravi, da bi bilo naivno trditi zgolj eno ali drugo.

Leta 1974 je Easterlin sprožil obsežno polemiko, ko je trdil, da ekonomska rast ne pomeni, da bodo ljudje bolj srečni. Izpostavil je paradoks, da so premožni ljudje bolj srečni, vendar pa višji dohodek ni povezan s povečanjem zadovoljstva z življenjem ljudi. Ta paradoks še danes ni razrešen in je še vedno aktualen. Nekateri raziskovalci ga podpirajo, medtem ko se drugi z njim ne strinjajo. Njegova naslednja trditev je bila, da v zadovoljstvu z življenjem ni razlike med bogatimi in revnimi državami, ki pa je bila kasneje množično zavržena. Kljub vsemu vprašanje, ali gospodarsko rast spremlja tudi povečanje sreče, ostaja aktualno.

Easterlin (2001, 465–471) pravi, da se je v vsaki opravljeni nacionalni raziskavi doslej pokazala pomembna pozitivna bivariatna povezanost med srečo in dohodkom. Izobrazba in nezaposlenost pa sta pomembna faktorja, ki vplivata na dohodek. Kljub temu je v svoji raziskavi naletel na nekatere paradokse, ki se kažejo v povezavi s dohodkom ter srečo in zadovoljstvom z življenjem. Tako pravi, da so v povprečju ljudje z višjimi dohodki bolj srečni od tistih, ki prejemajo nižje dohodke. V življenjskem ciklu pa je sreča v povprečju konstantna in se navkljub precejšnjemu naraščajočemu dohodku ne spreminja. Avtor se sprašuje, zakaj sta v neki točki sreča in dohodek v pozitivni korelaciji, vendar pa gledano v življenjskem poteku te relacije ni možno zaslediti. Easterlin je v svojih raziskavah odkril še en paradoks. Ugotavlja namreč, da ljudje mislijo, da so danes bolj srečni kot so bili v preteklosti, v prihodnosti pa bodo še bolj srečni s svojim življenjem. Vendar pa kot že omenjeno raziskave kažejo, da se sreča ljudi skozi čas ne spreminja in je konstanta.

Easterlin (2001, 472) si te paradokse razlaga na naslednji način. Predvideva, da imajo vsi ljudje v prehodu v odraslo obdobje zelo podobne želje po materialnih dobrinah. Ljudje, ki bodo imeli višje dohodke si bodo te dobrine lahko privoščili in tako uresničili svoja pričakovanja ter bodo tako bolj srečni. Tu se kaže pozitivna korelacija med srečo in dohodkom.

Diener in drugi (2013, 267) pravijo, da se povezava med dohodkom in zadovoljstvom z življenjem najmočneje pokaže, ko se osebi dohodek poveča, postane bolj zadovoljna s svojimi financami in na ta način bolj optimistično zre v prihodnost (Diener in drugi 2013, 267).

5 Empirični preizkus na podatkih ESS

V prvem delu diplomske naloge sem predstavil literaturo in teoretična izhodišča, v analitičnem delu pa bom ta izhodišča poskusil podkrepiti z rezultati analiz podatkov. Na podlagi tega bom lahko sprejel oziroma zavrnil svoji hipotezi.

V analizi bom uporabil že zbrane podatke Evropske družboslovne raziskave ESS (European social survey), na podlagi katerih bom naredil kvantitativne (sekundarne) statistične analize. V prvem delu analize bom prikazal osnovne, opisne statistike, prikazal razlike med državami in med časovnimi točkami, v nadaljevanju bom dodal še objektivne kazalce razvitosti in se osredotočil na makro raven.

ESS je akademsko vodena mednarodna longitudinalna raziskava, katere začetek sega v leto 2001, prvič pa je bila izvedena leta 2002. Od takrat dalje se izvaja vsaki 2 leti na način face-to-face intervjujev. Tako je bila do sedaj izvedena sedemkrat, zadnja leta 2014. Raziskava meri stališča, vrednote in vedenjske vzorce različnih populacij v več kot tridesetih evropskih državah. V vzorec so zajeti posamezniki po metodi slučajnega verjetnostnega vzorca, spodnja starostna meja pa je 15 let. Vprašalnik je sestavljen iz dveh delov – osrednjega modula, ki je v vsakem krogu enak, temu pa so dodani vsebinski moduli, ki pokrivajo specifične tematike (European Social Survey 2016a).

5.1 Hipotezi

Pri preverjanju hipotez me bo zanimalo, kako se kaže povezanost med subjektivno in objektivno dimenzijo kakovosti življenja.

H1: Sreča in zadovoljstvo z življenjem ljudi sta pozitivno povezana s stopnjo razvitosti države.

Glede na ugotovitve v teoretskem delu naloge in glede na dosedanje ugotovitve avtorjev, ki se ukvarjajo s proučevanjem tega področja (Easterlin 2001, Bernik 2004, Diener in drugi 2013), je pričakovati, da bo hipoteza sprejeta.

H2: Raven sreče in zadovoljstva z življenjem je povezana s pojavom ekonomske krize.

Druga hipoteza je na nek način nadgradnja prve. Ob pričakovanem sprejetju prve hipoteze, je pričakovati tudi potrditev druge. Ekonomska kriza namreč posredno in neposredno predvsem v negativnem smislu vpliva na življenje ljudi (višja brezposelnost, padec vrednostnih papirjev, višje obrestne mere). Hipotezo lahko podprem z ugotovitvijo Stellarjeve (2011), ki je v svoji raziskavi odkrila, da se je v času krize raven sreče in zadovoljstva z življenjem v povprečju znižala za 4%.

5.2 Sreča in zadovoljstvo v podatkih ESS

V raziskavi ESS je skupno v sedmih krogih sodelovalo 36 držav, vendar pa je bilo od tega le 16 takih, ki so sodelovale v vseh sedmih krogih. V svojo analizo, sem tako vzel samo teh 16 držav, saj bi bila sicer vprašljiva smiselnost primerjave skozi čas. Nekatere države so na primer sodelovale samo v enem krogu, in bi bile tako povsem neprimerljive s tistimi, ki so sodelovale v vseh krogih ali pa z neko drugo državo, ki je sodelovala samo enkrat, vendar v drugi časovni točki. Tako sem na začetku počistil bazo, s tem pa na žalost izgubil večjo raznolikost držav. Kot je bilo že predhodno omenjeno, je bilo do sedaj izvedenih 7 krogov raziskave. V diplomski nalogi bom v analizi namesto letnic tako uporabljal kar ESS kroge. Prvi krog je bil izveden leta 2002, drugi 2004, tretji 2006, četrti 2008, peti 2010, šesti 2012, zadnji sedmi pa leta 2014.

Vprašanje, ki se nanaša na zadovoljstvo z življenjem, se v slovenski verziji ESS vprašalnika glasi: »V celoti gledano, kako zadovoljni ste sedaj s svojim življenjem? Izberite ustrezno vrednost na lestvici od 0 do 10, pri čemer 0 pomeni, da ste izredno nezadovoljni, 10 pa, da ste izredno zadovoljni (European Social Survey 2016a).« V analizo bom vzel podatke šestnajstih držav, ki so sodelovale v vseh sedmih krogih ESS.

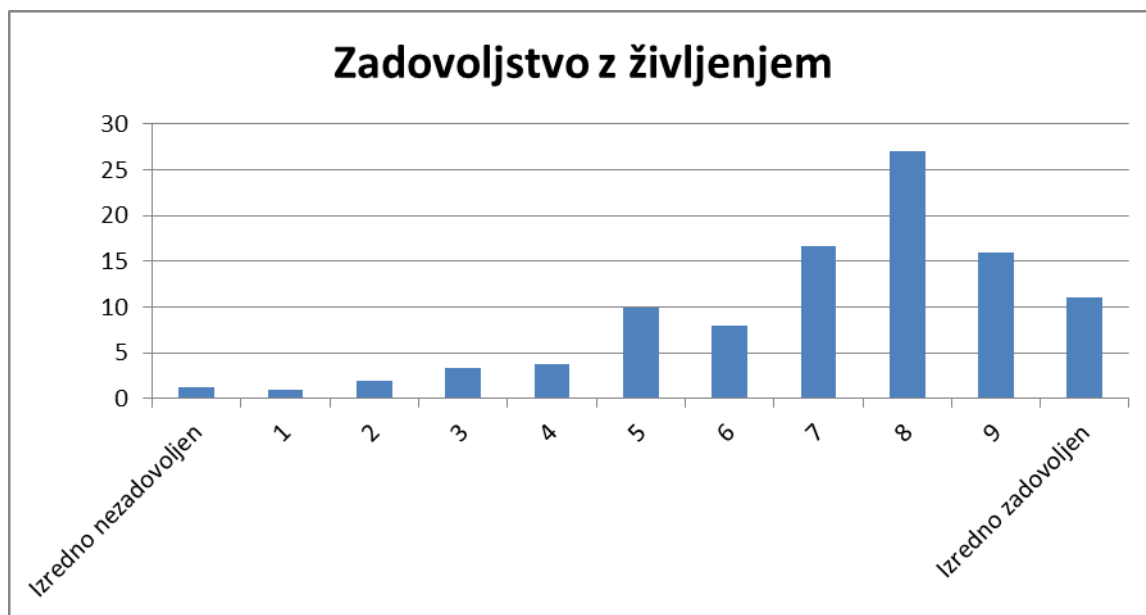
Tabela 5.1: Opisna statistika za spremenljivko zadovoljstvo z življenjem (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah)

	Frekvenca	Odstotek
Izredno nezadovoljen	2693	1,3
1	1835	,9
2	4073	1,9
3	7200	3,4
4	8057	3,8
5	21085	9,9
6	17169	8,0
7	35372	16,6
8	57666	27,0
9	33968	15,9
Izredno zadovoljen	23644	11,1
Skupaj	212762	99,6
Manjkajoče	752	,4
Skupaj	213514	100,0
Aritmetična sredina		7,16

Vir: European Social Survey (2016b).

Po odstranitvi dvajsetih držav, ki niso sodelovale v vseh sedmih krogih raziskave, se je število respondentov, ki so odgovorili na vprašanje o zadovoljstvu z življenjem s 335053 zmanjšalo na 212762. Modus (najpogostejši odgovor) je 8. Izbralo ga je 27% vseh respondentov. Aritmetična sredina je 7,16. Z življenjem je izredno zadovoljnih 11,1% vseh anketiranih.

Graf 5.1: Gledano v celoti, kako ste zadovoljni s svojim življenjem? Prikaz po odstotkih (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah)

Vir: European Social Survey (2016b).

Vprašanje o sreči pa je sestavljeno takole: »V celoti gledano, kako srečni bi rekli, da ste? Izberite ustrezno vrednost na lestvici od 0 do 10 (European Social Survey 2016a).« V analizo bom vzel podatke šestnajstih držav, ki so sodelovale v vseh sedmih krogih ESS.

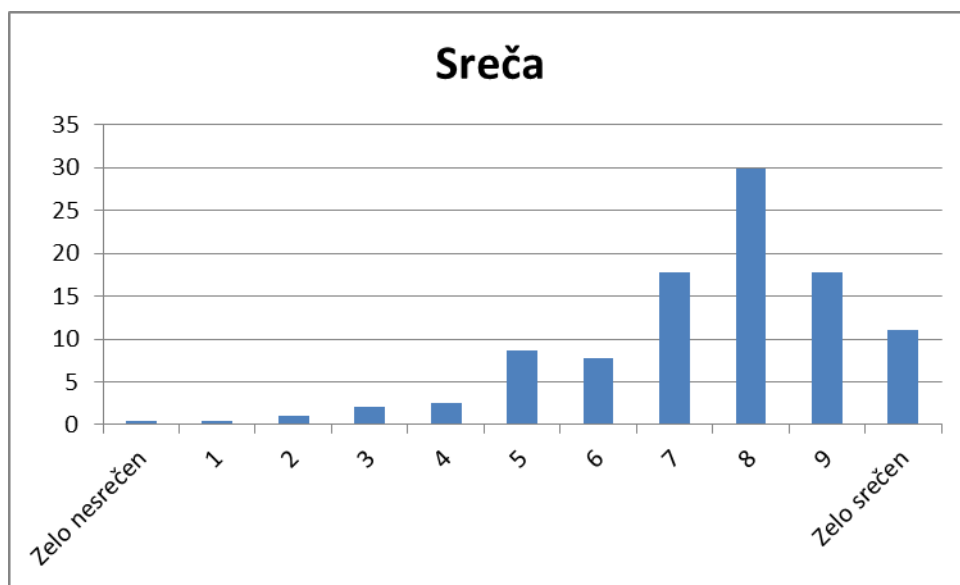
Tabela 5.2: Opisna statistika za spremenljivko sreča (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah)

	Frekvenca	Odstotek
Zelo nesrečen	1046	,5
1	944	,4
2	2246	1,1
3	4389	2,1
4	5602	2,6
5	18539	8,7
6	16713	7,8
7	37868	17,7
8	63662	29,8
9	38104	17,8
Zelo srečen	23646	11,1
Skupaj	212759	99,6
Manjkajoče	755	,4
Skupaj	213514	100,0
Aritmetična sredina		7,46

Vir: European Social Survey (2016b).

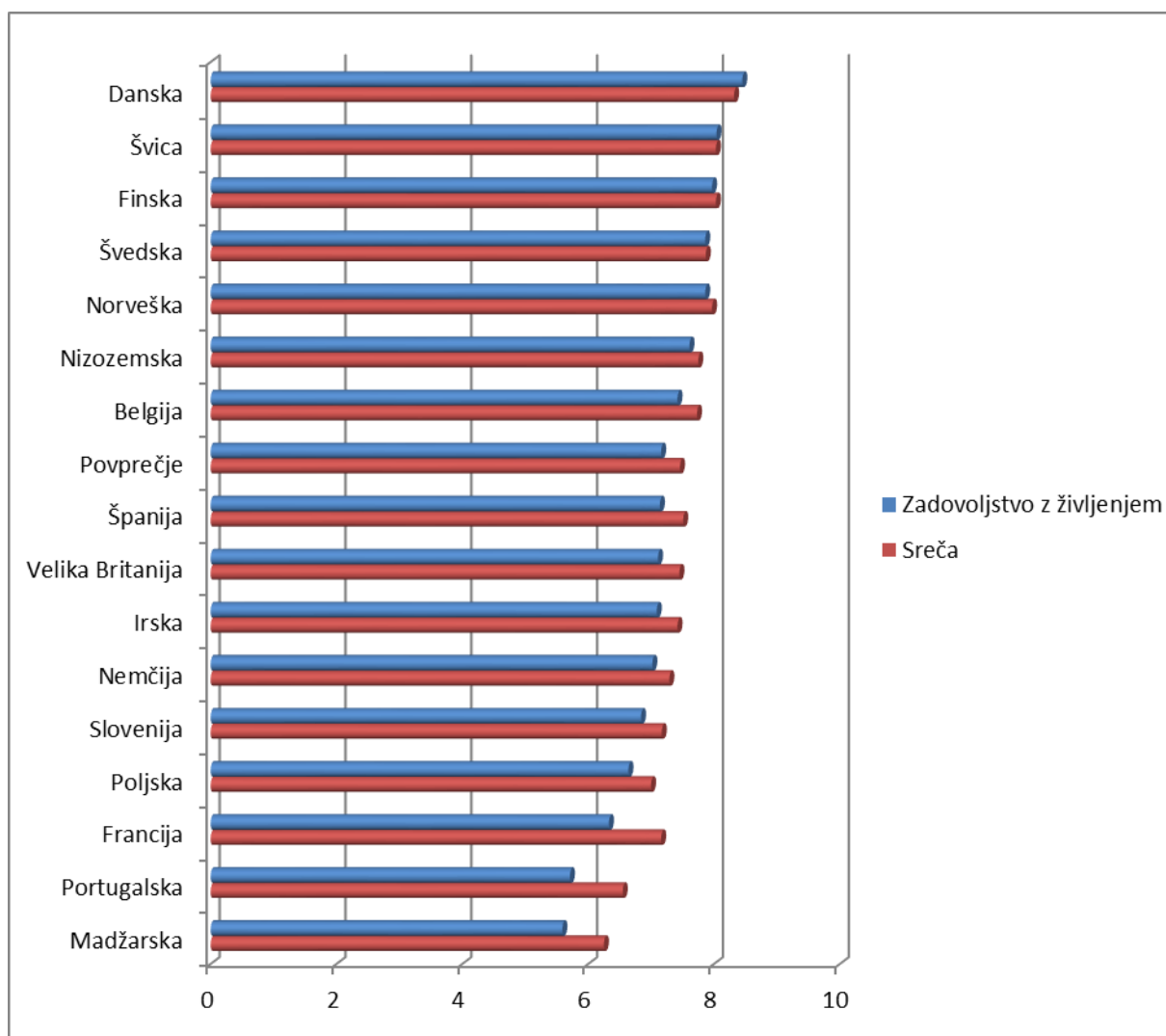
Po odstranitvi dvajsetih držav, ki niso sodelovale v vseh sedmih krogih raziskave, se je število respondentov, ki so odgovorili na vprašanje o sreči, s 334497 zmanjšalo na 212759. Iz tabele je razvidno, da je najpogosteje izbran odgovor 8 (modus), kar predstavlja 29,8% delež. Aritmetična sredina znaša 7,46.

Graf 5.2: Kako srečni ste? Prikaz po odstotkih (vključeni podatki držav v vseh ESS časovnih točkah)

Vir: European Social Survey (2016b).

Graf 5.3: Aritmetična sredina po državah za vseh sedem krogov (2002-2014), urejeno padajoče po zadovoljstvu z življenjem

Vir: European Social Survey (2016b).

Prikazana aritmetična sredina je izračunana na podlagi podatkov vseh sedmih krogov izvedbe raziskave. Iz grafa lahko razberemo, da so ljudje nadpovprečno zadovoljni z življenjem (pa tudi srečni) v vseh nordijskih državah, ki jim družbo delajo Švica, Nizozemska in Belgija. Na prvem mestu je Danska, ki je ob Švici edina država, kjer je aritmetična sredina obeh spremenljivk nad 8. Pod povprečjem se je znašlo preostalih 9 držav, vključno s Slovenijo, povsem na dnu pa je Madžarska.

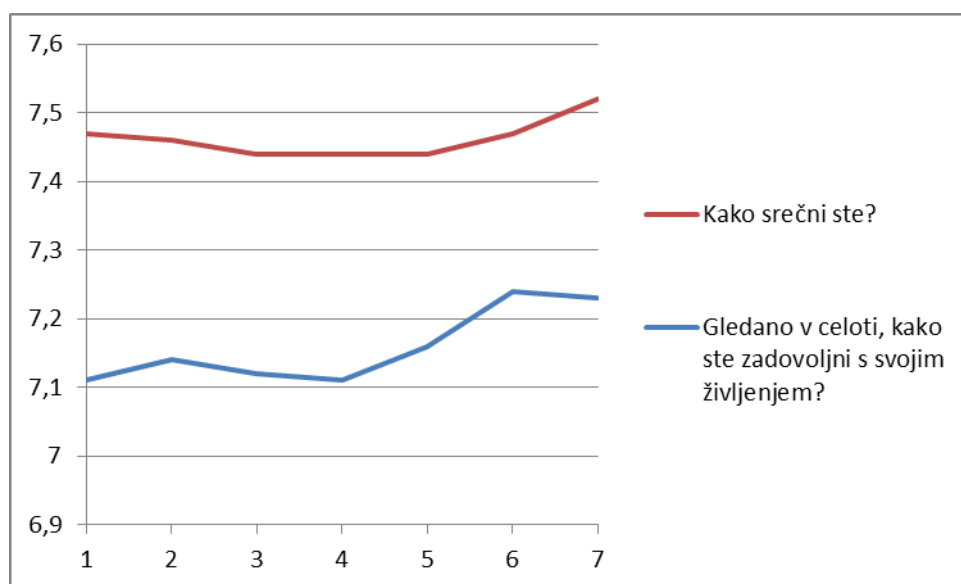
Tabela 5.3: Aritmetična sredina glede na ESS krog

ESS krog (leto)	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča
1 (2002)	7,11	7,47
2 (2004)	7,14	7,46
3 (2006)	7,12	7,44
4 (2008)	7,11	7,44
5 (2010)	7,16	7,44
6 (2012)	7,24	7,47
7 (2014)	7,23	7,52
Skupaj	7,16	7,46

Vir: European Social Survey (2016b).

Iz tabele lahko razberemo, da je aritmetična sredina v vseh krogih precej konstantna in se skozi čas le malenkostno spreminja. Zadovoljstvo z življenjem je malenkost večje v šestem (2012) in sedmem (2014) krogu, sreča pa ima nekoliko večjo aritmetično sredino v sedmem krogu.

Graf 5.4: Aritmetična sredina po krogih izvajanja raziskave

Vir: European Social Survey (2016b).

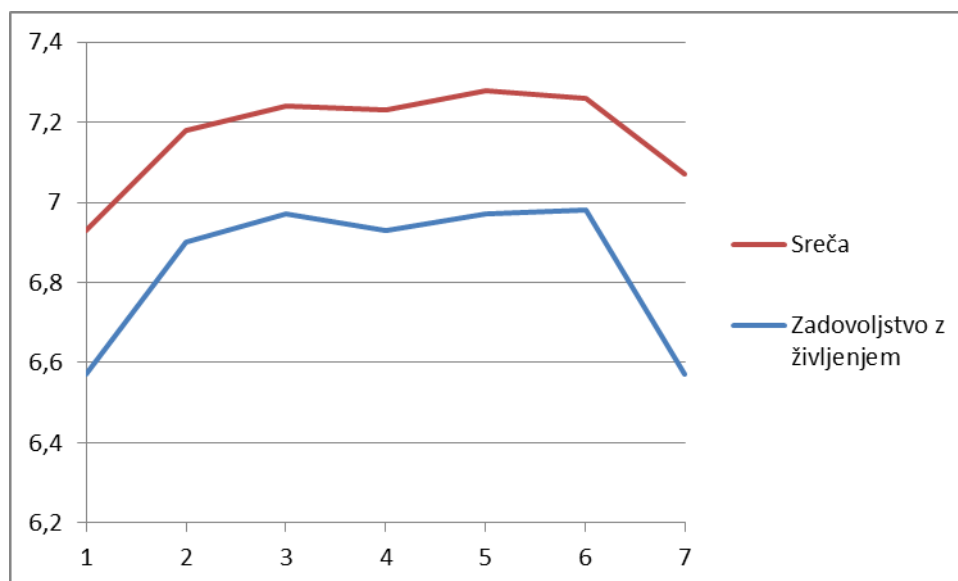
Iz grafa je razvidno, da sta tako sreča kot zadovoljstvo z življenjem v tretjem in četrtem krogu nekoliko nižje, potem pa je šel trend spet navzgor. Glede na to, da bom ugotavljal tudi vpliv recesije na srečo in zadovoljstvo, me rezultati zanimajo tudi s tega vidika. Gospodarska kriza je nastopila v letu 2008 (4. krog) in je v različnih državah trajala različno dolgo. Iz grafa ni opaziti, da bi se nivo sreče in zadovoljstva v teh letih znižal, pač pa se je celo postopoma zviševal.

Tabela 5.4: Prikaz sreče in zadovoljstva z življenjem v Sloveniji v primerjavi z gibanjem BDP

ESS krog (leto)	1 (2002)	2 (2004)	3 (2006)	4 (2008)	5 (2010)	6 (2012)	7 (2014)
Zadovoljstvo z življenjem	6,57	6,90	6,97	6,93	6,97	6,98	6,57
Sreča	6,93	7,18	7,24	7,23	7,28	7,26	7,07
BDP v mio EUR	25023	27763	31561	37951	36252	35988	37303

Vira: European Social Survey (2016b) in Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Graf 5.5: Gibanje sreče in zadovoljstva z življenjem v Sloveniji skozi čas

Vir: European Social Survey (2016b).

Iz podatkov o sreči in zadovoljstvu z življenjem v Sloveniji je moč opaziti, da izstopata prvi (2002) in sedmi (2014) krog izvajanja raziskave, kjer imata obe spremenljivki občutno manjši vrednosti. Zadovoljstvo z življenjem pa tudi sreča se je v obdobju recesije in padca BDP-ja, celo nekoliko povečala, ob rasti BDP-ja v sedmem krogu (2014) pa sta se obe vrednosti zmanjšali, iz česar lahko sklepamo, da je razlog za to kakšen drug faktor. Morda so se razmere v državi poslabšale na katerem od drugih področij (morda nezadovoljstvo s politiko, pravno državo), ki posredno ali neposredno vplivajo na življenje ljudi. Na osebni ravni bi bil lahko eden izmed razlogov previsoka pričakovanja ljudi, da bo po izhodu iz krize življenje veliko boljše kot pred tem, vendar pa le-ta niso bila izpolnjena. Vse to so le ugibanja, ki jih na podlagi teh rezultatov ni mogoče ne potrditi ne zavrni.

5.3 Analiza – preverjanje hipotez

Doslej sem prikazal razlike v sreči in zadovoljstvu z življenjem med državami in med časovnimi točkami. Za namen testiranja hipotez bom v analizo vključil dodatne spremenljivke, ki se nanašajo na objektivno razvitost države: bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca, Ginijev koeficient neenakosti, indeks človekovega razvoja (HDI - human development index), indeks zaznave korupcije (CPI – corruption perceptions index). Omenjene indikatorje bom vključil v analizo, ker se tudi v literaturi najpogosteje omenjajo kot glavni indikatorji razvitosti držav in imajo vpliv na kakovost življenja, s tem pa tudi na srečo in zadovoljstvo. Tako bom lahko iskal povezanost omenjenih spremenljivk s srečo in zadovoljstvom z življenjem. V teoriji sem prestavil predvsem relacijo BDP s subjektivnima spremenljivkama. Indeks človekovega razvoja vključuje temeljne indikatorje, ki prikazujejo razvitost držav. Pričakovati je, da bo višji indeks pozitivno vplival na srečo in zadovoljstvo. Ginijev koeficient je pomemben, ker prikazuje, kako je porazdeljeno bogastvo med državljane. Predvidevam, da višja enakost porazdelitve bogastva pozitivno vpliva na srečo in zadovoljstvo. Indeks zaznave korupcije morda še najmanj direktno vpliva na življenje posameznika, vendar je pomemben faktor, ki kaže na razvitost države. Pričakovati je, da manj korupcije pomeni večjo srečo in zadovoljstvo z življenjem. Vse spremenljivke bom na kratko še podrobneje predstavil.

Bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca je seštevek celotne proizvodnje države (BDP), deljeno s številom prebivalcev države. BDP na prebivalca je še posebej uporabna mera, ko želimo primerjati države med seboj, saj kaže relativno uspešnost držav (Investopedia 2016). Podatke o BDP na prebivalca sem pridobil iz podatkovne baze The World Bank (2016a).

Ginijev koeficient neenakosti je najbolj pogosto uporabljena mera za prikaz neenakosti porazdelitve bogastva (dohodka in premoženja) med prebivalstvom. Koeficient je definiran na intervalu med 0 in 1, pri čemer velja, da vrednost bližje 1 pomeni večjo neenakost, 0 pa pomeni popolno enakomerno porazdelitev (The World Bank 2016b). Podatke o BDP na prebivalca, ki je prikazan v tečaju ameriškega dolarja, sem pridobil iz podatkovne baze Eurostat (2016).

Indeks zaznave korupcije (CPI) razvršča države glede na zaznavo korupcije. Osredotoča se predvsem na javni sektor (podkupovanje javnih uslužbencev, zaslužka na področju javnih naročil, poneverbe javnih sredstev). Transparency International (2016b) korupcijo definira kot »zlorabo zaupane moči za zasebno korist«. Indeks je do leta 2011 zavzemal vrednost na

intervalu med 0 in 10, leta 2012 pa je bil deležen sprememb in je od takrat dalje definiran na intervalu med 0 in 100. Lestvici iz leta 2012 in 2014 sem delil z 10, tako da bodo rezultati primerljivi, čeprav se tudi sicer metodologija iz leta v leto nekoliko spreminja in težko govorimo o popolni medletni primerljivosti. Na lestvici višja vrednost pomeni manj korupcije. Indeks zaznave korupcije je sestavljen iz kombinacije anket na podlagi zbranih podatkov o korupciji s strani uglednih institucij in stališč opazovalcev iz celega sveta, vključno s strokovnjaki, ki živijo in delajo v državah, ki jih ocenjujejo (Transparency International 2016b). Podatke o indeksu zaznave korupcije sem pridobil iz podatkovne baze Transparency International (2016a).

Indeks človekovega razvoja (HDI) sestavljajo statistike temeljnih področjih človekovega razvoja: pričakovana življenjska doba ob rojstvu, izobrazba ter bruto nacionalni proizvod na prebivalca. Indeks je definiran na intervalu med 0 in 1, večja vrednost pomeni, da je država na omenjenih področjih bolj razvita (United nations development programme 2016b). Podatke o indeksu človekovega razvoja sem pridobil iz podatkovne baze United nations development programme (2016a).

Tabela 5.5: Aritmetična sredina izbranih spremenljivk za vseh 7 ESS krogov

Država	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	BDP na prebivalca (ameriški dolar)	Indeks človekovega razvoja	Ginijev koeficient	Indeks zaznave korupcije
Belgija	7,7286	7,4214	40619,46	,91043	26,733	7,329
Danska	8,3171	8,4543	53291,88	,92514	25,633	9,329
Finska	8,0286	7,9729	43211,06	,90829	25,800	9,300
Francija	7,1600	6,3286	37742,60	,90886	28,829	6,929
Irska	7,4586	7,1271	49601,91	,92743	30,783	7,400
Madžarska	6,2557	5,5886	11970,46	,84014	27,067	5,086
Nemčija	7,2843	7,0100	39297,74	,92014	29,060	7,871
Nizozemska	7,7429	7,6086	46015,63	,92886	26,350	8,686
Norveška	7,9771	7,8686	79752,33	,95057	24,850	8,543
Poljska	7,0186	6,6643	10688,51	,84500	31,620	4,714
Portugalska	6,5829	5,7229	20115,24	,85557	35,667	6,271
Slovenija	7,1700	6,8414	20888,75	,89057	23,600	6,200
Španija	7,4929	7,1329	27871,96	,89800	32,671	6,586
Švedska	7,8686	7,8571	48875,39	,92300	24,043	9,100
Švica	8,0371	8,0457	66736,83	,93229	29,750	8,800
Velika Britanija	7,4514	7,1057	40028,92	,91786	32,867	8,057
Skupaj	7,4734	7,1719	39794,29	,90513	28,366	7,513

Viri: European Social Survey (2016b); The World Bank (2016a); United nations development programme (2016a); Transparency International (2016a); Eurostat (2016).

Enota analize je država v vseh sedmih časovnih točkah (N=112). Ljudje so najbolj srečni in zadovoljni z življenjem v nordijskih državah (Švedska, Norveška, Finska, Danska), Švici, Belgiji in na Nizozemskem, najmanj pa na Portugalskem in na Madžarskem. Po BDP-ju na prebivalca izstopata Norveška in Švica na eni strani ter Madžarska in Poljska na drugi. Indeks človekovega razvoja je prav tako najvišji pri Norveški, Švici ter Nizozemski. Najnižjo vrednost ima pri Poljski, Madžarski in Portugalski. Ginijev koeficient, kjer nižja vrednost pomeni manj dohodkovne neenakosti, je najnižji v Sloveniji, sledijo pa severne države. Največjo neenakost je zaznati pri Portugalski, Veliki Britaniji in Španiji. Najmanj zaznave korupcije je v nordijskih državah Švici in na Nizozemskem, največ pa v Madžarski, Poljski, Sloveniji in Portugalski. Iz zgornjih podatkov je opaziti, da so objektivni kazalci razvitosti nad povprečjem predvsem v vseh nordijskih državah ter v Švici, Belgiji in na Nizozemskem, podpovprečni pa v državah Poljske, Slovenije, Madžarske in Portugalske. Tako lahko potegnemo vzporednice s subjektivnima kazalcema, saj se izkaže, da so v obeh primerih na

vrhu in na dnu bolj kot ne iste države. Več o korelaciji med objektivnimi kazalci ter subjektivnima kazalcema razvitosti sledi v nadaljnjih analizah.

Tudi pri analizi Pearsonovega koeficienta korelacije, je enota analize država v vsaki časovni točki (N=112).

Tabela 5.6: Pearsonov koeficient korelacije

	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem
Indeks človekovega razvoja	,622*	,584*
Indeks zaznave korupcije	,811*	,804*
BDP na prebivalca	,701*	,691*
Ginijev koeficient	-,399*	-,455*
Stopnja značilnosti: * $p < 0,01$		

Viri: European Social Survey (2016b); The World Bank (2016a); United nations development programme (2016a); Transparency International (2016a); Eurostat (2016).

Izračun Pearsonovega koeficienta korelacije kaže, da je povezanost objektivnih kazalcev tako s srečo, kakor tudi z zadovoljstvom z življenjem, približno enaka. Najmočnejše je s subjektivnima spremenljivkama povezan indeks človekovega razvoja (0,811 in 0,804). Manj korupcije tako pomeni, da bodo ljudje srečnejši ter zadovoljnejši z življenjem. Do enake ugotovitve so v svoji raziskavi prišli tudi Hafner Fink in drugi (2011, 49). Sledi korelacija z BDP-jem na prebivalca (0,701 in 0,691). Torej velja, da so v povprečju bolj srečni ljudje v državah z višjimi dohodki. Prav tako je močna povezanost na relaciji indeks človekovega razvoja - sreča in zadovoljstvom z življenjem (0,622 in 0,584), kar pomeni, da so ljudje srečnejši in zadovoljnejši z življenjem v državah, kjer je boljše zdravstvo, šolstvo in višji dohodek na prebivalca. Ginijev koeficient je v negativni relaciji s srečo in zadovoljstvom z življenjem in kaže na srednje močno povezanost (-0,399 in -0,455). Velja torej, da so ljudje v državah, kjer je porazdelitev bogastva bolj enakomerna srečnejši in zadovoljnejši z življenjem. Pearsonov koeficient med srečo in zadovoljstvom z življenjem znaša 0,976, kar pomeni skoraj popolno povezanost. V državah, kjer so ljudje srečni, so tudi zadovoljni z življenjem in obratno. Ker pa Pearsonov koeficient korelacije posreduje zgolj informacije o jakosti povezanosti med spremenljivkama, ne pa tudi o vplivu ene spremenljivke na drugo, bom opravil še linearno regresijo.

Preučevana enota pri izračunu linearne regresije je država v posamezni časovni točki (N=112). Kot dodatno spremenljivko, ki bi zaradi poslabšanja stanja ekonomske blaginje

lahko imela vpliv na srečo ter zadovoljstvo z življenjem ljudi, bom vključil prisotnost/odsotnost gospodarske krize. Za obdobje krize sem vzel kroge raziskave ESS 4, 5, 6 (leto 2008, 2010 in 2012). Za obdobje rasti gospodarstva pa kroge 1, 2, 3 in 7 (leto 2002, 2004, 2006 ter 2014). Pri tem vrednost 1 pomeni obdobje krize, vrednost 0 pa obdobje, ko ni bilo krize.

Ker indeks človekovega razvoja vključuje tudi BDP na prebivalca, obenem pa BDP na prebivalca nastopa tudi kot samostojna spremenljivka, bom naredil dva modela za linearno regresijo. V prvi model bom vključil BDP na prebivalca, v drugega pa indeks človekovega razvoja. V kolikor bi vključil obe spremenljivki hkrati, rezultati ne bi bili pravilni. Na podlagi rezultatov bom ocenil, kateri model se bolje prilega mojim podatkom. Enota analize v regresiji bo država v vsaki posamezni časovni točki (N=112).

Tabela 5.7: Linearna regresija

Model 1	Sreča			Zadovoljstvo z življenjem		
	B	Beta	Sig.	B	Beta	Sig.
Indeks zaznave korupcije	,232	,580	,000	,336	,576	,000
BDP na prebivalca	7,466E-006	,276	,001	9,366E-006	,238	,005
Ginijev koeficient	-,014	-,092	,145	-,035	-,161	,012
Kriza (1, 0)	-,028	-,026	,672	,035	,022	,719
Popravljen R ²	,685			,685		
Model 2	Sreča			Zadovoljstvo z življenjem		
	B	Beta	Sig.	B	Beta	Sig.
Indeks človekovega razvoja	2,983	,219	,028	3,347	,168	,089
Indeks zaznave korupcije	,253	,632	,000	,370	,634	,000
Ginijev koeficient	-,014	-,092	,156	-,035	-,162	,014
Kriza (1, 0)	,141	,127	,085	,234	,145	,050
Popravljen R ²	,665			,667		

Viri: European Social Survey (2016b); The World Bank (2016a); United nations development programme (2016a); Transparency International (2016a); Eurostat (2016).

Standardiziran koeficient beta nam pove, kolikšen relativni vpliv imajo v modelu neodvisne spremenljivke (v primerjavi z drugimi spremenljivkami v modelu) na odvisne (v našem primeru na srečo in zadovoljstvo z življenjem). Največji vpliv ima neodvisna spremenljivka - indeks zaznave korupcije (0,58 in 0,576). Stopnja značilnosti je manjša od 0,01. Torej lahko z

gotovostjo trdimo, da manj korupcije v državi vpliva na to, da so ljudje bolj srečni in zadovoljni. Statistično značilne ($\text{sig.} < 0,01$) so tudi vrednosti pri spremenljivki BDP na prebivalca, s tem da je vpliv BDP-ja na prebivalca na odvisni spremenljivki manjši kot pri korupciji (koeficient beta znaša 0,276 in 0,238).

Statistično značilen ($\text{sig.} < 0,05$) je le še koeficient beta pri vplivu Ginijevega koeficienta na zadovoljstvo z življenjem, vendar pa je vrednost bete dokaj nizka. Ekonomska kriza ima zelo šibek vpliv na srečo in zadovoljstvo z življenjem. Razlog za to bi bil lahko v tem, da je kriza povezana s padcem BDP-ja in je v modelu kriza prisotna že skozi padec, oziroma dvig BDP-ja. Obenem je vpliv BDP-ja kontroliran s krizo, kar pomeni, da rezultat analize kaže, da ima višina BDP-ja vpliv ne glede na prisotnost ali odsotnost krize.

Mera pojasnjene variabilnosti (popravljen R^2) ima tako pri sreči, kakor tudi pri zadovoljstvu z življenjem, enako vrednost (0,685). Omenjeni koeficient nam pove, kako dobro se podatki prilegajo linearni regresijski premici. Zavzame lahko vrednosti od 0 (0%) do 1 (100%). Večja vrednost pomeni, da se model bolje prilega. Moj model pojasni 68,5% variabilnosti, tako pri sreči, kakor tudi pri zadovoljstvu z življenjem.

Tudi v drugi različici linearne regresije ima največji vpliv na srečo in zadovoljstvo z življenjem neodvisna spremenljivka indeks zaznave korupcije (0,632 in 0,634). V primerjavi z BDP-jem na prebivalca ima indeks človekovega razvoja manjši vpliv (statistično značilen pri vrednosti $\text{sig.} < 0,05$ in $\text{sig.} < 0,10$) na odvisni spremenljivki. Morda je temu tako, ker so razlike v BDP-ju na prebivalca med izbranimi državami večje kot razlike pri indeksu človekovega razvoja.

Zanimivo je, da se pri tem modelu kaže šibek pozitiven vpliv krize (statistično značilen pri $\text{sig.} < 0,10$). Tudi tu bi lahko šibek vpliv krize pojasnili na enak način, kot smo to storili pri prvem modelu. BDP je ena od komponent indeksa človekovega razvoja. Kriza je povezana s padcem BDP-ja in je v modelu kriza prisotna že skozi padec, oziroma dvig BDP-ja (v tem primeru posredno prek indeksa človekovega razvoja). Obenem je vpliv indeksa človekovega razvoja kontroliran s krizo, kar pomeni, da rezultat analize kaže, da ima višina BDP-ja prek indeksa človekovega razvoja posreden vpliv ne glede na prisotnost ali odsotnost krize.

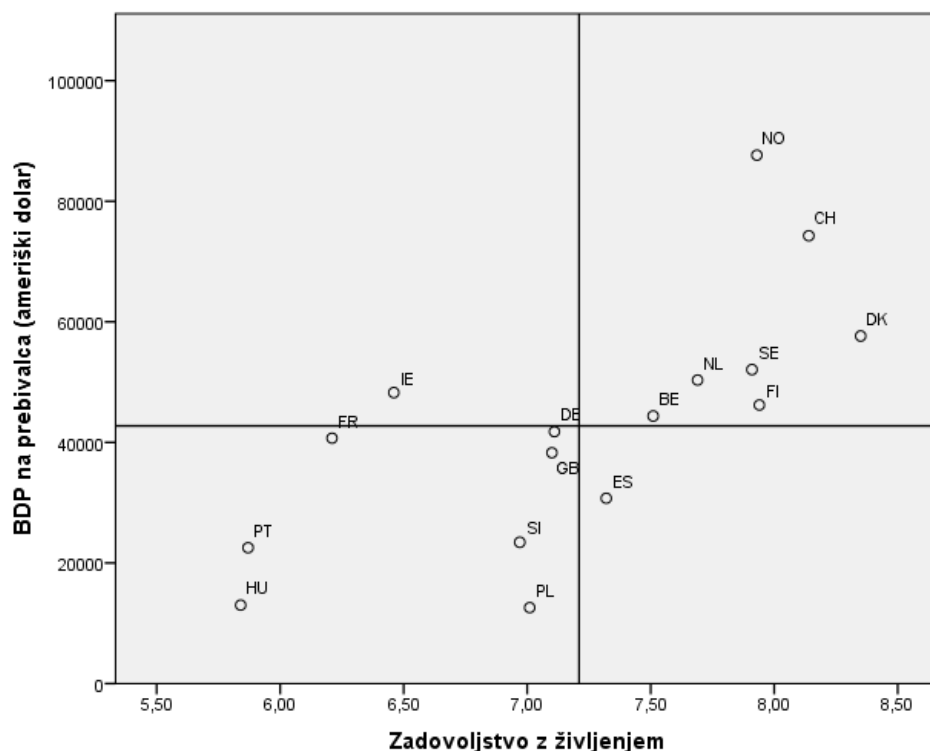
Zanimiva je ugotovitev, da ima Ginijev koeficient statistično značilen vpliv v obeh modelih zgolj na spremenljivko zadovoljstvo z življenjem. Večja enakost porazdelitve bogastva

pomeni, da bodo ljudje bolj zadovoljni z življenjem, medtem ko iz modela ni razviden vpliv na srečo.

Model pojasni 66,5% variabilnosti odvisne spremenljivke sreče in 66,7% variabilnosti odvisne spremenljivke zadovoljstva z življenjem. V kolikor modela primerjamo med seboj, lahko vidimo, da ima prvi model malenkost boljšo pojasnjevalno moč, saj pojasni za odtenek več variabilnosti odvisnih spremenljivk; sreče in zadovoljstva z življenjem. Pričakovati bi bilo ravno obratno, saj indeks človekovega razvoja celoviteje obravnava blaginjo prebivalcev.

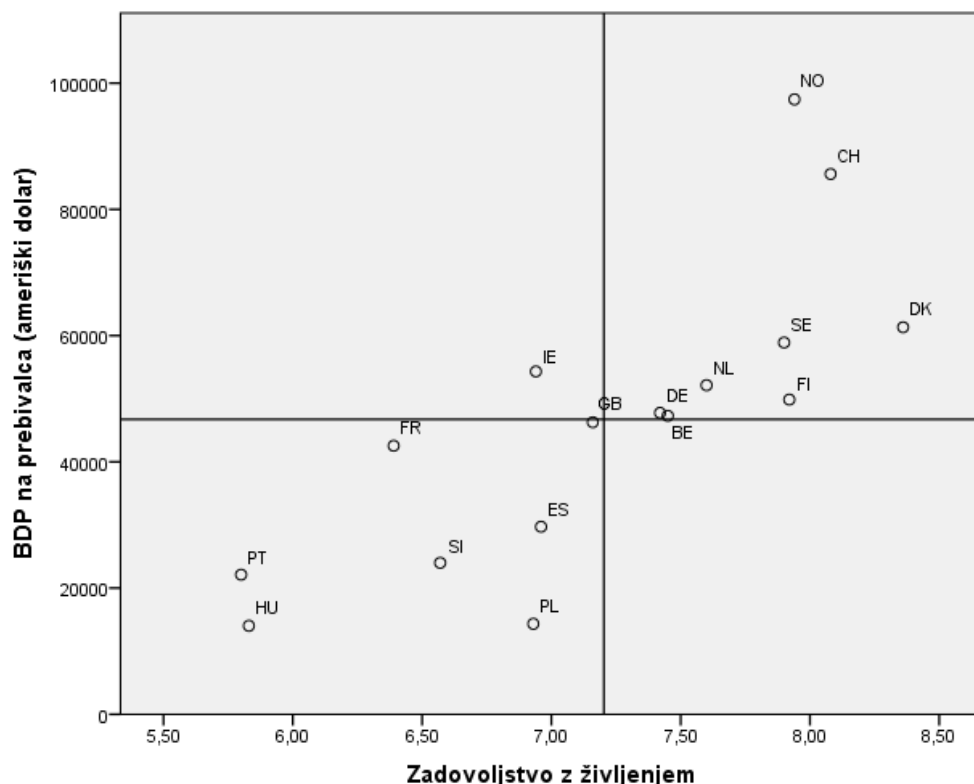
Za namen preverjanja druge hipoteze bom povezanost med BDP-jem na prebivalca in zadovoljstvom z življenjem v dveh časovnih točkah (eno v času recesije, drugo v času rasti) prikazal še grafično. Izbral sem peti krog (leto 2010) izvedbe raziskave, ko je bilo gospodarstvo v najgloblji recesiji, če upoštevamo povprečje BDP-ja na prebivalca v izbranih državah, ki je leta 2010 znašalo 42.746 dolarjev, aritmetična sredina zadovoljstva z življenjem je imela vrednost 7,21. Nato sem izbral še sedmi krog (leto 2014), ko je gospodarstvo že okrevalo, povprečni BDP na prebivalca izbranih držav se je zvišal na 46.730 dolarjev. Aritmetična sredina zadovoljstva z življenjem je bila 7,20, kar pomeni, da je v primerjavi z letom 2010 ostala skoraj identična in se je zmanjšala za 0,01.

Graf 5.6: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in zadovoljstva z življenjem za leto 2010 (5. krog raziskave ESS)

Vira: European Social Survey (2016b) in The World Bank (2016a).

Graf 5.7: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in zadovoljstva z življenjem za leto 2014 (7. krog raziskave ESS)

Vira: European Social Survey (2016b) in The World Bank (2016a).

Države, ki so nad povprečjem v eni kategoriji, so praviloma nad povprečjem tudi v drugi kategoriji. Izjema v obeh izvedbah raziskave je Irska, ki ima nadpovprečen BDP na prebivalca, ljudje pa so z življenjem podpovprečno zadovoljni. Ravno obratni rezultati se kažejo pri Španiji v petem krogu (leta 2010). Nad povprečjem prevladujejo severnoevropske države: Nizozemska, Finska, Švedska, Belgija, izstopajo pa predvsem Norveška, Švica (kot predstavnica srednje Evrope) in Danska. Pod povprečjem so države z manj razvitim gospodarstvom: Slovenija, Poljska, izstopata pa Madžarska in Portugalska, kjer so ljudje najmanj zadovoljni z življenjem. Največji pozitiven premik med izvajanjem obeh raziskav v zadovoljstvu z življenjem je doživela Irska, negativnega pa Španija, ki jo je gospodarska kriza močno prizadela.

Grafična prikaza (v prilogi) razvrstitve držav glede na BDP na prebivalca in srečo za 5. in 7. krog (leto 2010 in 2014) sta zelo podobna zgornjima dvema, kar je glede na zelo podobne rezultate pri obeh odvisnih spremenljivkah tudi pričakovano. Ljudje v Sloveniji so bili, tako kot v Španiji v letu 2014, manj srečni in zadovoljni z življenjem kakor v letu 2010, navkljub temu, da je gospodarstvo že okrevalo.

5.4 Povzetek rezultatov analiz

Za preverjanje hipotez je bila glavnega pomena analiza na makro ravni, na ravni države.

5.4.1 Preverjanje hipoteze H1

H1 se glasi: Subjektivni dejavniki posameznika (sreča in zadovoljstvo z življenjem) so v pozitivni korelaciji s stopnjo razvitosti države.

Pri testiranju prve hipoteze sta odločilnega pomena Pearsonov koeficient korelacije in linearna regresija, pomagamo pa si lahko tudi z grafičnim prikazom (graf 5.6 in graf 5.7). Pearsonov koeficient korelacije je pokazal, da je indeks zaznave korupcije najtesneje povezan s srečo in zadovoljstvom ljudi z življenjem. Visoko stopnjo povezanosti z omenjenima spremenljivkama je prav tako moč zaznati pri BDP-ju na prebivalca in pri indeksu človekovega razvoja, ki meri razvitost države celostno, saj zajema temeljna področja in pogoje, ki jih država zagotavlja za človekov razvoj. Pomembno vlogo pri subjektivni blaginji ima tudi Ginijev koeficient neenakosti, ki kaže srednje močno povezanost (koeficient ima negativno vrednost, ker je lestvica obrnjena, saj je manjša vrednost boljša). Pri zgoraj navedenih kazalnikih, ki so temelj objektivnega merjenja razvitosti držav, je torej moč opaziti srednjo do močno pozitivno povezanost s srečo in z zadovoljstvom z življenjem ljudi. To lahko trdimo s tveganjem, manjšim od enega odstotka ($\text{sig.} < 0,01$).

Linearna regresija je dala v obeh modelih podobne rezultate. Največji vpliv na odvisni spremenljivki ima indeks zaznave korupcije. BDP na prebivalca ima na srečo in zadovoljstvo ljudi nekoliko večji vpliv kakor indeks človekovega razvoja. Ginijev koeficient neenakosti vpliva zgolj na zadovoljstvo ljudi.

Grafični prikaz, ki je razdelil države glede na BDP na prebivalca in zadovoljstvo z življenjem, potrjuje ugotovitev, da sta spremenljivki močno povezani med seboj. V državah, v katerih je BDP na prebivalca višji, so prebivalci zadovoljnejši z življenjem in obratno.

Na podlagi analize podatkov in ugotovljenih dejstev lahko **sprejemem prvo hipotezo**. Subjektivni dejavniki posameznika (sreča in zadovoljstvo z življenjem) so torej v pozitivni korelaciji s stopnjo razvitosti države. Tezo lahko podprem z ugotovitvijo Easterlina (2001, 468), ki pravi, da »se je v vsaki opravljeni nacionalni raziskavi doslej pokazala pomembna pozitivna bivariatna povezanost med srečo in dohodkom«.

5.4.2 Preverjanje hipoteze H2

H2: Raven sreče in zadovoljstva z življenjem je povezana s pojavom ekonomske krize.

Za namen testiranja druge hipoteze sem pri linearni regresiji vključil spremenljivko kriza. Rezultat analize v prvem modelu je pokazal, da je pri vplivu na srečo in zadovoljstvo z življenjem koeficient beta nizek in statistično neznačilen.

V drugem modelu, kjer je iz regresije izključen BDP na prebivalca, vključen pa indeks človekovega razvoja, je koeficient beta višji in značilen pri stopnji značilnosti $\text{sig.} < 0,10$. V nasprotju s pričakovanji je vpliv krize pozitiven, kar pomeni, da se je v času krize raven sreče in zadovoljstva z življenjem celo zvišala.

Glede na rezultate linearne regresije in kontradiktornost koeficientov v modelu 1 in modelu 2, **hipoteze 2 ne morem sprejeti**, vendar obenem niti zavrniti. Pri obeh modelih je sicer zaznati šibek vpliv krize na odvisni spremenljivki, ki se posredno kaže tudi v prvem modelu preko povezave BDP-ja na prebivalca, v drugem pa preko povezave indeksa človekovega razvoja.

Primerjava grafa iz obdobja ekonomske krize s tistim iz obdobja okrevanja ni pokazala večjih sprememb. Raven sreče in zadovoljstva z življenjem je v državah v obdobju krize in okrevanja približno enaka (odstopa Španija). Pri tem moram opozoriti na omejenost mojih podatkov zaradi premajhnega nabora in raznolikosti držav (večina jih je gospodarsko visoko razvitih in jih ekonomska kriza ni tako močno prizadela).

6 Sklep

V diplomski nalogi sem predstavil pomen sreče in zadovoljstva z življenjem kot subjektivna kazalnika kakovosti življenja. Omenjeno področje raziskovanja kljub nekaterim skeptikom pridobiva na veljavi in pogosto izpodriva objektivne kazalnike razvitosti. Predstavil sem koncepta sreče in zadovoljstva z življenjem, zgodovino, teoretični pristop, pojasnil dejavnike, ki vplivajo na srečo in zadovoljstvo z življenjem na individualni ravni ter na ravni države. V nalogi sem se osredotočil na makro raven raziskovanja. V analitičnem delu naloge sem uporabil že zbrane podatke evropske družboslovne raziskave (ESS), za analizo pa sem uporabil kvantitativne statistične metode. Na začetku sem moral urediti podatkovno bazo, da sem izločil države, ki niso sodelovale v vseh sedmih krogih raziskave. Najprej sem pokazal osnovne statistike in razlike med državami in med časovnimi točkami, nato pa sem se lotil analize na ravni držav. Za potrebe preverjanja hipotez sem iz različnih podatkovnih baz dodal štiri neodvisne spremenljivke, ki predstavljajo objektivne kazalnike razvitosti, na podlagi katerih sem preverjal, kakšen vpliv imajo na srečo ter zadovoljstvo ljudi z življenjem.

Ugotovil sem, da so najrazvitejše nordijske države, ki se jim pridružujejo Švica, Belgija ter Nizozemska. Izkazalo se je, da je v teh državah tudi raven sreče in zadovoljstva z življenjem najvišja, kar se sklada z ugotovitvijo Uhana (2004, 206–207), ki je v svoji raziskavi, kjer je primerjal zadovoljstvo z življenjem med evropskimi državami, ugotovil, da so bili v povprečju bolj zadovoljni prebivalci držav starih članic Evropske Unije. Prav tako je ugotovil, da so bili prebivalci severnih držav v povprečju najbolj zadovoljni s svojim življenjem, medtem ko so bili prebivalci južnih držav najmanj zadovoljni.

Na podlagi izračunov na mojih podatkih sem sprejel hipotezo H1, ki pravi, da so subjektivni dejavniki posameznika v pozitivni korelaciji s stopnjo razvitosti države. Ugotovitev se ujema s predhodno predstavljeno literaturo drugih avtorjev, ki so prišli do enakih ugotovitev. Hipoteze H2, ki trdi, da je raven sreče in zadovoljstva z življenjem povezana s pojavom ekonomske krize, nisem ne sprejel, obenem pa je nisem niti zavrnil. Rezultati kažejo, da sreče in zadovoljstva ni mogoče pojasnjevati s časovnim obdobjem krize, pač pa bolj z drugimi vzporednimi pojavi, ki se kažejo kot posledica krize.

Mogoče je rezultat tak, ker so v mojem vzorcu prevladoval visoko razvite države, ki jih recesija ni tako močno prizadela, oziroma je ljudje v večini niso občutili, s tem pa neposredno ni tako zelo vplivala na njihovo raven sreče in zadovoljstva z življenjem. Helliwell in drugi so v poročilu (World happiness report 2015, 33) raziskovali vpliv ekonomske krize na srečo in

zadovoljstvo z življenjem. Glavna ugotovitev je bila, da vse države niso bile enako izpostavljene recesiji. V razvitejših državah se v tem obdobju raven sreče in zadovoljstva ni znižala, pač se je v nekaterih celo zvišala. Razlog za to je, da so v krizi te države znale izkoristiti svoj družbeni kapital in so v recesiji videle priložnost za nov zagon. V manj razvitih državah pa se je raven sreče in zadovoljstva znižala celo bolj od pričakovanj. Za testiranje te hipoteze bi bilo potrebno analizirati recesiji bolj izpostavljene države: Grčijo, Španijo, Italijo, vzhodnoevropske države, ... Nekatero državo je kriza udarila kasneje in so se je iz nje tudi kasneje izvlekle. Zato bi bilo mogoče bolj smotrno, če bi čas krize prilagodil vsaki državi posebej (namesto da sem za vse za čas krize vzel leta 2008, 2010 in 2012). Za celovit pogled na to, kateri dejavniki najbolj osrečujejo človekovo življenje, bi bila potrebna tudi analiza na mikro ravni.

Celotna diplomska naloga se je osredotočala na primerjave in povezave subjektivnih in objektivnih kazalnikov razvitosti. Ali lahko pri merjenju kakovosti človekovega življenja ene od teh povsem izključimo, ker so drugi boljši? Diener in Suh (1997) to idejo navkljub močni korelaciji med objektivnimi in subjektivnimi kazalniki odločno zavračata in pravita, da vsak pristop daje dragocene informacije, ki jih morda drug pristop ne vsebuje in se s tem pristopa dopolnjujeta. Avtorja dodajata, da nam ekonomski in subjektivni kazalniki kot celota dajejo vpogled v to, kako posamezni faktorji vplivajo na kakovost življenja ter omogočajo pojasniti, kaj sploh je kakovostno življenje. Kakovost življenja je kompleksen konstrukt, ki zahteva različne pristope in obravnavo z različnih teoretskih zornih kotov. Ne glede na različne pristope raziskovalcev, se le-ti med seboj ne izključujejo, pač pa se dopolnjujejo.

Na tem mestu bi še enkrat rad poudaril pomembnost vseh treh kategorij kazalnikov za merjenje kakovosti življenja, ki sta jih definirala Rus in Toš (2005, 17): a) kazalniki, ki merijo objektivna dejstva, b) kazalniki, ki merijo zadovoljenost bioloških, socialnih in psiholoških potreb in c) kazalniki, ki merijo stopnjo zadovoljenosti naših potreb.

Za zaključek se bom še enkrat navezal na Uhana (2004). Zapisal je, da je v ekonomsko manj razvitih državah za zadovoljstvo ljudi najpomembnejša komponenta »imeti«, ki se nanaša na ekonomske dejavnike, ki nam omogočajo osnovne pogoje za življenje, v višje razvitih državah pa komponenti »ljubiti« in »biti«, ki se nanašata na svobodno izbiro socialnih stikov in samoizpolnitve. Menim, da je naloga države, da vodi politiko s katero vsem prebivalcem zagotovi osnovne pogoje za bivanje (dostop do zdravstvenih storitev, izobraževanja, osnovnih človekovih in socialnih pravic), naloga vsakega posameznika pa, da dane pogoje čim bolje

izkoristi in v življenju najde svoj smisel, kar bo ga pripeljalo do zadovoljstva, sreče in uživanja v življenju.

7 Literatura

1. Alkire, Sabina. 2002. Dimensions of human development. *World development* 30 (2): 181–205.
2. Allardt, Erik. 1973. *About dimension of welfare: An Exploratory Analysis of a Comparative Scandinavian Survey*. Helsinki: University of Helsinki.
3. Bernik, Ivan. 2004. Slovensko javno mnenje, povej, kdo srečen v deželi je tej! V *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*, ur. Brina Malnar in Ivan Bernik, 175–193. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Diener, Ed. 2000. Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist* 55 (1): 34–43.
5. Diener, Ed in Marissa Diener. 1995. Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology* 68: 653–663.
6. Diener, Ed, Louis Tay in Shigehiro Oishi. 2013. Interpersonal relations and group processes: Rising Income and the Subjective Well-Being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology* 104 (2): 267–276.
7. Diener, Ed, Richard E. Lucas in Shigehiro Oishi. 2002. Subjective well-being: The Science of Happiness and Life Satisfaction. *Handbook of positive psychology* 63–73.
8. Diener, Ed in Eunkook Suh. 1997. Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social indicators research* 40 (1–2): 189–216.
9. Easterlin, Richard A. 1974. Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. *Nations and households in economic growth* 89: 89–125.
10. Easterlin, Richard A. 2001. Income and Happiness: Towards an Unified Theory. *Economic Journal* 111 (473): 465–484.
11. European Social Survey. 2016a. *ESS Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.european-socialsurvey.org/about/country/slovenia/index.html> (20. julij 2016).
12. --- 2016b. *Data and documentation*. Dostopno prek: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/> (10. junij 2016).
13. Eurostat. 2016. *Database*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (25. julij 2016).

14. Hafner Fink, Mitja, Samo Uhan in Marta Gregorčič. 2011. *Družbene spremembe, spreminjanje vrednot in razvoj*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Helliwell, John, Richard Layard in Jeffrey Sachs. 2015. *World happiness report*. Dostopno prek: <http://worldhappiness.report/wp-content/uploads/sites/2/2015/04/WHR15.pdf> (30. avgust 2016).
16. Investopedia. 2016. *Per Capita GDP*. Dostopno prek: <http://www.investopedia.com/terms/p/per-capita-gdp.asp> (14. avgust 2016).
17. Musek, Janek. 2010. *Psihologija življenja*. Vnanje Gorice: Inštitut za psihologijo osebnosti.
18. Novak, Mojca. 1996. Konceptualna vprašanja proučevanja kakovosti življenja. V *Kakovost življenja v Sloveniji*, ur. Ivan Svetlik, 7–24. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Teorija in praksa).
19. Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev: Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno prek: <http://www.termania.net/slovarji/slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/2914581/razvitost> (10. april 2016).
21. Smrke, Marjan. 2004. Brezbožni in srečni. V *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*, ur. Brina Malnar in Ivan Bernik, 233–252. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Statistični urad Republike Slovenije. 2016. *Bruto domači proizvod in gospodarska rast*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/pregled-podrocja?idp=29&headerbar=0#tabPodatki> (10. junij 2016).
23. Stellar, Jennifer. 2011. How Has the Recession Affected Our Happiness? *Greater Good*, 28. junij. Dostopno prek: http://greatergood.berkeley.edu/article/item/how_has_the_recession_affected_our_happiness (28. avgust 2016).
24. The World Bank. 2016a. *Explore databases*. Dostopno prek: <http://databank.worldbank.org/data/databases.aspx> (25. julij 2016).
25. --- 2016b. *Measuring Inequality*. Dostopno prek: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK:20238991~menuPK:492138~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430367,00.html> (14. avgust 2016).
26. Transparency International. 2016a. Corruption perceptions index. Dostopno prek: <http://www.transparency.org/research/cpi/overview> (26. julij 2016).
27. --- 2016b. *What is the corruption perceptions index?* Dostopno prek: http://www.transparency.org/cpi2011/in_detail (14. avgust 2016).

28. Uhan, Samo. 2004. Kakovost življenja v razširjeni Evropi. V *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*, ur. Brina Malnar in Ivan Bernik, 195–212. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. United nations development programme. 2016a. *Human Development Data (1980–2015)*. Dostopno prek: <http://hdr.undp.org/en/data> (26. julij 2016).
30. --- 2016b. *Human Development Index (HDI)*. Dostopno prek: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (14. avgust 2016).
31. Veenhoven, Ruut. 1997. Advances in understanding Happiness. *Revue Quebecoise de Psychologie* 18: 29–74.

Priloge

Priloga A: Prikaz aritmetičnih sredin po letih

Tabela A.1: Prikaz aritmetičnih sredin po letih (vključene vse države)

Država	ESS krog															
	1		2		3		4		5		6		7		Skupaj	
	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča
Albanija											5,75	6,41			5,75	6,41
Avstrija	7,55	7,58	7,41	7,49	7,53	7,44							7,38	7,33	7,47	7,47
Belgija	7,44	7,76	7,43	7,75	7,41	7,67	7,27	7,65	7,51	7,83	7,44	7,69	7,45	7,75	7,42	7,73
Bolgarija					4,66	5,23	4,31	5,22	4,74	5,43	4,34	5,27			4,50	5,30
Švica	7,96	7,98	8,01	8,04	8,03	8,07	7,91	7,94	8,14	8,06	8,19	8,08	8,08	8,09	8,04	8,03
Ciper					7,41	7,69	7,00	7,48	7,16	7,28	6,90	7,20			7,11	7,41
Ceška	6,27	6,75	6,41	6,81			6,57	6,85	6,30	6,59	6,54	6,64	6,64	6,89	6,46	6,76
Nemčija	6,81	7,16	6,70	7,03	6,71	7,01	6,84	7,19	7,11	7,36	7,48	7,63	7,42	7,61	7,02	7,29
Danska	8,44	8,32	8,46	8,31	8,48	8,33	8,52	8,37	8,35	8,27	8,57	8,38	8,36	8,24	8,45	8,32
EE			5,89	6,27	6,38	6,78	6,20	6,70	6,52	6,91	6,18	6,82	6,40	6,94	6,25	6,74
Španija	6,93	7,30	7,12	7,32	7,44	7,63	7,26	7,63	7,32	7,58	6,90	7,57	6,96	7,42	7,14	7,51
Finska	7,91	8,03	8,00	8,06	7,99	8,00	7,94	8,02	7,94	7,96	8,11	8,09	7,92	8,04	7,97	8,03
Francija	6,36	7,34	6,37	7,19	6,32	7,15	6,25	7,10	6,21	6,98	6,40	7,17	6,39	7,19	6,33	7,16
Velika Britanija	7,02	7,54	7,03	7,37	7,13	7,43	7,02	7,44	7,10	7,41	7,28	7,50	7,16	7,47	7,11	7,45
Grčija	6,26	6,50	6,39	6,74			5,98	6,67	5,65	5,99					6,07	6,46

Hrvaška							6,43	6,81	6,15	6,58					6,28	6,69
Madžarska	5,61	6,32	5,63	6,39	5,31	6,24	5,31	5,94	5,84	6,43	5,59	6,10	5,83	6,37	5,59	6,25
Irska	7,46	7,89	7,69	7,94	7,48	7,72	7,14	7,55	6,46	6,85	6,72	7,06	6,94	7,20	7,09	7,42
Izrael	6,42	7,13					7,40	7,54	7,41	7,60	7,53	7,85	7,38	7,58	7,22	7,54
Islandija			8,46	8,47							7,96	8,21			8,18	8,32
Italija	6,86	6,46									6,68	7,09			6,78	6,74
Litva									5,19	6,09	5,82	6,38	5,81	6,26	5,64	6,25
Luksemburg	7,80	7,92	7,82	7,75											7,81	7,83
Latvija							5,88	6,41							5,88	6,41
Nizozemska	7,62	7,79	7,48	7,68	7,48	7,64	7,62	7,71	7,69	7,79	7,77	7,81	7,60	7,78	7,61	7,75
Norveška	7,76	7,88	7,66	7,90	7,76	7,93	7,89	7,98	7,93	8,01	8,14	8,16	7,94	7,98	7,86	7,97
Poljska	5,84	6,43	6,23	6,72	6,67	6,95	6,87	7,15	7,01	7,31	7,10	7,32	6,93	7,25	6,64	7,00
Portugalska	5,76	6,84	5,61	6,48	5,46	6,43	5,60	6,43	5,87	6,60	5,96	6,44	5,80	6,86	5,71	6,55
Romunija							6,02	6,09							6,02	6,09
Rusija					5,19	5,90	5,34	6,04	5,60	6,13	5,79	6,22			5,48	6,07
Švedska	7,80	7,88	7,84	7,84	7,82	7,89	7,86	7,83	7,91	7,91	7,87	7,82	7,90	7,91	7,86	7,87
Slovenija	6,57	6,93	6,90	7,18	6,97	7,24	6,93	7,23	6,97	7,28	6,98	7,26	6,57	7,07	6,84	7,17
Slovaška			5,58	6,24	6,08	6,52	6,37	6,62	6,41	6,66	6,55	6,65			6,22	6,55
Turčija			6,35	6,66			5,52	5,50							5,89	6,01
Ukrajina			4,34	5,45	4,28	5,62	4,03	5,35	4,66	5,61	5,04	6,08			4,49	5,63
Kosovo											6,05	6,44			6,05	6,44
Skupaj	7,03	7,36	6,86	7,20	6,77	7,14	6,56	6,95	6,63	6,99	6,76	7,11	7,09	7,39	6,79	7,15

Vir: European Social Survey (2016b).

Države, ki so sodelovale v vseh sedmih krogih: Belgija, Švica, Nemčija, Danska, Španija, Finska, Francija, Velika Britanija, Madžarska, Irska, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Švedska, Slovenija. Skupaj: 16

Priloga B: Skupna aritmetična sredina po državah

Tabela B.2: Skupna aritmetična sredina po državah, vključenih vseh 7 ESS krogov

Država	Zadovoljstvo z življenjem	Sreča
Belgija	7,42	7,73
Švica	8,04	8,03
Nemčija	7,02	7,29
Danska	8,45	8,32
Španija	7,14	7,51
Finska	7,97	8,03
Francija	6,33	7,16
Velika Britanija	7,11	7,45
Madžarska	5,59	6,25
Irska	7,09	7,42
Nizozemska	7,61	7,75
Norveška	7,86	7,97
Poljska	6,64	7,00
Portugalska	5,71	6,55
Švedska	7,86	7,87
Slovenija	6,84	7,17
Skupaj	7,16	7,46

Vir: European Social Survey (2016b).

Priloga C: Pearsonov koeficient korelacije

Tabela C.3: Pearsonov koeficient korelacije

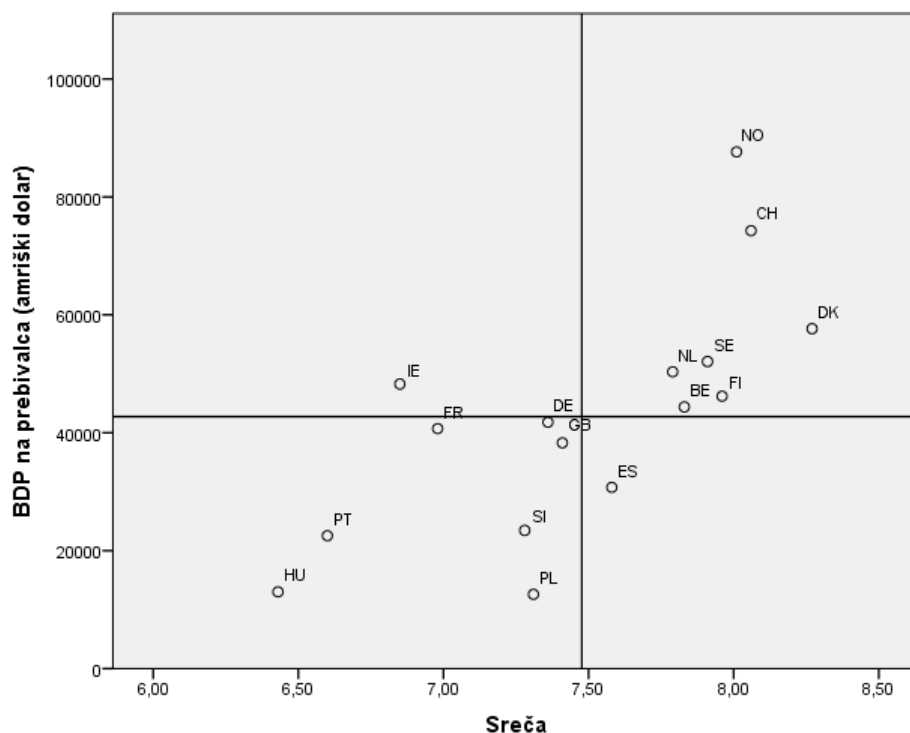
		Correlations					
		Sreča	Zadovoljstvo z življenjem	Indeks človekovega razvoja	Indeks zaznave korupcije	BDP na prebivalca	Ginijev koeficient
Sreča	Pearsonov koeficient korelacije	1	,976**	,622**	,811**	,701**	-,399**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000
	N	112	112	112	112	112	96
Zadovoljstvo z življenjem	Pearsonov koeficient korelacije	,976**	1	,584**	,804**	,691**	-,455**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,000
	N	112	112	112	112	112	96
Indeks človekovega razvoja	Pearsonov koeficient korelacije	,622**	,584**	1	,674**	,495**	-,270**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,008
	N	112	112	112	112	112	96
Indeks zaznave korupcije	Pearsonov koeficient korelacije	,811**	,804**	,674**	1	,703**	-,391**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000
	N	112	112	112	112	112	96
BDP na prebivalca	Pearsonov koeficient korelacije	,701**	,691**	,495**	,703**	1	-,291**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000		,004
	N	112	112	112	112	112	96
Ginijev koeficient	Pearsonov koeficient korelacije	-,399**	-,455**	-,270**	-,391**	-,291**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,008	,000	,004	
	N	96	96	96	96	96	96

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Viri: European Social Survey (2016b); The World Bank (2016a); United nations development programme (2016a); Transparency International (2016a); Eurostat (2016).

Priloga Č: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2010

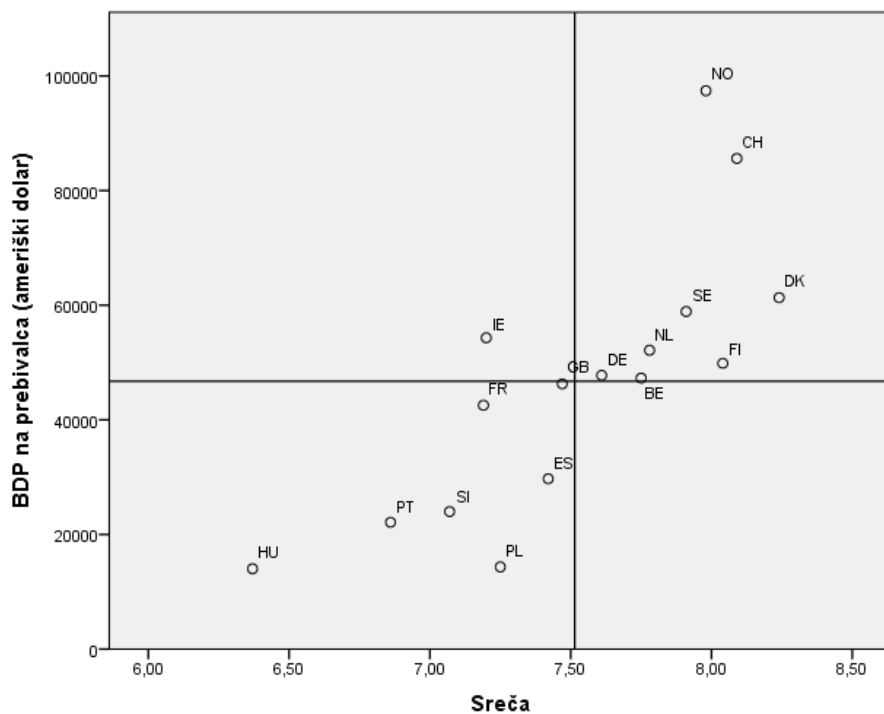
Graf Č.1: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2010 (5. krog raziskave ESS)

Vira: European Social Survey (2016b) in The World Bank (2016a).

Priloga D: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2014

Graf D.2: Razvrstitev držav glede na BDP na prebivalca in srečo za leto 2014 (7. krog raziskave ESS)

Vira: European Social Survey (2016b) in The World Bank (2016a).

Priloga E: Skupna aritmetična sredina BDP na prebivalca

Tabela E.4: Skupna aritmetična sredina BDP na prebivalca (ameriški dolar) izbranih 16-ih držav. Izračunano povprečje let, ko se je izvajala raziskava ESS.

Krog	Aritmetična sredina	N	Standardni odklon
1	24486,29	16	11186,671
2	34002,71	16	14919,944
3	38276,41	16	17491,242
4	47664,56	16	21470,808
5	42746,73	16	20273,901
6	44652,60	16	23765,979
7	46730,75	16	23223,255
Skupaj	39794,29	112	20367,962

Vir: The World Bank (2016a).